

POLITIČKA PONEROLOGIJA - ZNANSTVENA STUDIJA O PRIRODI ZLA PRILAGOĐENOG ZA POLITIČKE SVRHE

Šunjić, Borna

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:172:882615>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-20**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)



SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET U SPLITU

ZAVRŠNI RAD

**POLITIČKA PONEROLOGIJA – ZNANSTVENA STUDIJA O PRIRODI
ZLA PRILAGOĐENOG ZA POLITIČKE SVRHE**

BORNA ŠUNJIĆ

Split, rujan, 2022.

Odsjek za filozofiju

Studij filozofije

Filozofija demokracije

**POLITIČKA PONEROLOGIJA – ZNANSTVENA STUDIJA O PRIRODI ZLA
PRILAGOĐENOG ZA POLITIČKE SVRHE**

Student:

Borna Šunjić

Mentorica:

izv. prof. dr. sc. Marita Brčić Kuljiš

Split, rujan, 2022.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. TEMELJNI POJMOVI I OPĆE KARAKTERISTIKE	3
3. ODNOS PRIRODNOG I OBJEKTIVNOG JEZIKA TE PATOSEMANTIKA	7
3.1. Problem prirodnog pogleda na svijet	7
3.2. Gospodar i rob	8
3.3. Objektivnim jezikom do biti psihopatije	9
3.4. Filozofemima do univerzalija	10
4. UTJECAJ PONEROLOGIJE NA LJUDSKA DRUŠTVA	11
4.1. Kriička povijest	11
4.2. Stav patokracije	11
4.3. Sputavanje patokracije	12
4.4. Tri tipa tradicionalnih prava	12
4.5. Refleksijom do samosvijesti i Hegelovog apsoluta	13
5. IDEOLOGIJE KAO TROJANSKI KONJI TE PROCES PONERIZACIJE KAO PRODUKT PONEROLOGIJE	14
5.1. Dvostruki govor pseudoelite	14
5.2. Patokracija i korporatizam	16
5.3. Ponerogenično društvo.....	17
6. DJELOMIČNA OTPORNOST RELIGIJE OD PATOKRATSKOG MATERIJALA.....	18
6.1. Kako je trebala izgledati religija?	18
6.2. Kako se odvija religija?	19
6.3. Religija nije lijek za patokraciju	20
7. JE LI MOGUĆ OPROST NAKON ŠTO IMAMO ISTINU KAO LIJEK?	21
7.1. Patokracija kao nevidljivi neprijatelj	21

7.2. Patnja i nedostatak empatije	22
7.3. Institucionalni nadzor patokrata i utjecaj skirtoida	23
8. ZNANOST I IMUNIZACIJA	24
8.1. Etički stav znanosti	24
8.2. Slobodno znanstveno istraživanje	24
8.3. Politička ponerologija kao revolucionarna znanost	24
9. SADAŠNJOST I UTOPIJA	26
9.1 Dekadencija	26
9.2. Platonova logokracija	26
10. ZAKLJUČAK	28
11. LITERATURA	29

SAŽETAK

Središte interesa ovog završnog rada moralno je zlo s pozicije društva, a ne s pozicije pojedinca; ciklično zlo, još znano i kao *makrosocijalno zlo* prema Andrzej M. Łobaczewskom, koje obuhvaća čitave nacije i narode i tijesno je povezano s psihopatijom.

Nadalje, ovaj završni rad usredotočen je na interdisciplinarnom pristupu koji povezuje psihološke elemente u knjizi Łobaczewskog *Politička ponerologija – znanstvena studija o prirodi zla prilagođenog za političke svrhe* s radovima Georga Wilhelma Friedricha Hegela i Franza Neumanna, poglavito Hegelovu *Fenomenologiju duha*, *Filozofiju povijesti* te Neumannovu *Demokratsku i autoritarnu državu*. Poseban naglasak je stavljen na Hegela, tri konstitutivna autora koja su onova ovog završnog rada.

Ključne riječi: patokracija kao makrosocijalni fenomen, revolucionarna znanost, psihopati, paramoralizam, konverzija, transpersonalizacija, zamjena teza, negativna selekcija, korporatizam, ideologija kao karikatura, patosemantika kao kontekstualni metajezik.

ABSTRACT

The main focus of this final paper is moral Evil from the position of the society rather than the position of the individual; the cyclical Evil, also called macrosocial Evil by Andrzej M. Łobaczewski, which controls entire nations and societies and is closely related to psychopathy. Furthermore, this paper is based on an interdisciplinary approach which connects psychological elements in Łobaczewski's *Political Ponerology: A Science on the Nature of Evil Adjusted for Political Purposes* with the works of Georg Wilhelm Friedrich Hegel and Franz Neumann, namely Hegel's *The Phenomenology of Spirit*, *Lectures on the Philosophy of History* and Neumann's *The Democratic and The Authoritarian State*. With special emphasis put on Hegel, the three authors constitute the basis of this final paper.

Key words: pathocracy as macrosocial phenomenon, revolutionary science, psychopaths, paramoralism, conversion, transpersonification, substitution of premises, negative selection, corporatism, ideology as caricature, patho-semantics as conceptual metalanguage.

1. UVOD

Odakle ideja zla (*unde malum*)? Zašto ga činimo? To su fundamentalna pitanja koja muče čovječanstvo od samih njegovih početaka. Postoje različite vrste zla: prirodno, metafizičko i moralno zlo. Prirodno se zlo odnosi na tjelesnu patnju i bolest, metafizičko se odnosi na prirodne nepogode kao što su poplava, potresi, tornada itd.; dok moralno zlo, kršćanskom terminologijom nazvano i grijeh, odnosi se na one čine za koje je odgovoran čovjek zbog slobodne volje koju mu je dao Bog. Upravo slobodna volja, odnosno mogućnost izbora između dobra i zla (dualizam u čovjeka) jedna je od vrsti teodiceje, to jest teza da se opravda Boga od zla.

Teodiceju uvodi Gottfried Wilhelm Leibniz, uz već spomenutu teodiceju slobodne volje, razlikuje i teodiceju privaciju gdje je zlo opisano kao nedostatak dobra¹; teodiceju (djelomične) Božje odgovornosti u kojoj Bog stvara čovjeka kao nesavršeno biće te teodiceju cjeline u kojoj nešto kratkoročno možemo okarakterizirati kao loše jer ne vidimo *širu sliku* koja je dio Božje providnosti u kojoj Bog ima na umu samo ostvarenje čovjekove krajnje svrhe (*bonum simpliciter* ljudske naravi).

Odgovore na ova pitanja pokušat će dati Andrzej M. Łobaczewski svojim djelom *Politička ponerologija – znanstvena studija o prirodi zla prilagođenog za političke svrhe*. Łobaczewski je proučavao zlo na globalnoj razini. Objektivnim jezikom znanstvenik pokazuje neodvojivu povezanost patokracije i psihopatije. Neistraženost biti psihopatije je rezultiralo tisućljetnoj ljudskoj patnji kojoj se ne nazire kraja. Łobaczewski nabraja razne tehnike patokracije kojima se ona služi. Nesumnjivo, teški životni uvjeti koji su rezultirali nesigurnom ekonomskom situacijom, generalno nedostatna obrazovanost u ljudskoj povijesti, nedostatak vremena, ali i ljudski konformizam uvjetovali su nastavak patokracije i njezine pogubne posljedice.

Valja napomenuti i društvene okolnosti nastajanja djela *Politička ponerologija – znanstvena studija o prirodi zla prilagođenog za političke svrhe* kao i poteškoće s kojima se Andrzej M. Łobaczewski susretao s obzirom na to da je vladajuća ideologija u njegovo vrijeme bila komunizam. Knjiga je objavljena tek iz trećeg pokušaja jer su prethodne dvije verzije izgubljene zajedno s velikim brojem statističkih podataka i činjenica kao i nekoliko analiza

¹ Ovo je primjer argumenta *per negationem* jer se određeni pojam opisuje s pomoću negacije, odnosno ono što je prihvatljivo u religijskom diskursu, ali ne i u znanstvenom.

pojedinačnih slučajeva. Nažalost, sadašnja verzija, koja je objavljena 1984.² sadržava jedino statističke podatke koji su memorirani dugotrajnim ponavljanjem te onim podacima koji su mogli precizno biti rekonstruirani. Unatoč tomu, to je knjiga s kojom bi svaki pojedinac trebao biti upoznat jer ovaj globalni fenomen zahvaća svako društvo uzrokujući pri tome izrazite posljedice na mentalno zdravlje naroda te ujedno i objašnjava zašto revolucije³ ne uspijevaju.

² Dvije su zanimljivosti vezane za 1984.: prva je naziv Orwellova djela *1984*. (Alfa, Zagreb 2008.) koji na beletristički način opisuje vladavinu psihopata i pojam *novogovora* kao temeljnog sredstva manipuliranja ustanovljenog na međusobnim značenjskim proturječnostima; druga je da je 1984. Elinor Langer u *New York Timesu* stvorila termin *politička korektnost* koji odgovara pojmu novogovora u Orwella. Orwellovo djelo *1984*. je nastao je 1949. godine te se s razlogom može upitati postoji li *duboka država* koja planira događaje unaprijed bez naše spoznaje?

³ Pri tome se ne misli na *obojene revolucije* koje se financiraju izvana i mogu se opisati kao umjetno stvorene organizacije čiji je cilj uzrokovati političku nestabilnost (unutarnja previranja) kako bi došlo do državnog prevrata. Primjer je obojene revolucije npr. Narančasta revolucija u Ukrajini. Vidi više u: Marko Parezanović *Politički preokret – suvremeni pristup* (Nova srpska politička misao, 2013.). Marko Parezanović je diplomirao na Fakultetu tehničkih nauka u Čačku kao profesor tehnike i informatike. Uz ukrajinsku obojenu revoluciju, proučavao je i one u Moldaviji, Gruziji, Kirgistanu i Uzbekistanu te demokratske revolucije od 1989. do 1991. Na njegovo djelo se naslanja i Dušan N. Proroković, doktor političkih znanosti i doktor znanosti sigurnosti koji je magistrirao na odsjeku za međunarodne odnose i diplomaciju u Pragu.

2. TEMELJNI POJMOVI I OPĆE KARAKTERISTIKE

Prije svega, budući da je riječ o interdisciplinarnom pristupu, na početku ovoga rada istaknut će se temeljni pojmovi i karakteristike iz psihologije koji su nužni kako bi se odvijala daljnja filozofska obrada. Bez ikakve dvojbe, prihvaćajući naslov knjige *Politička ponerologija – znanstvena studija o prirodi zla prilagođenog za političke svrhe*, valja definirati sam pojam ponerologije kao i njegovu etimologiju jer istini za volju, ovo je relativno nov termin koji šira javnost ne pozna. Łobaczewski posuđuje pojam *ponerologija od svećenika benediktinskog samostana u Tyniecu. Izvedena iz riječi poneros u novozavjetnom grčkom⁴, ova riječ sugerira određeno zlo s iskvarujućim utjecajima, što je prikladan opis psihopatije i njezinih utjecaja na društvo.*⁵ Ponerologija prikuplja podatke iz područja psihologije, psihopatologije, sociologije i povijest sve s ciljem kako bi se objasnili uzroci raznih zala u svijetu kao što su etničko čišćenje, genocidi, policijske države i fenomeni agresivnih ratova. Podatci iz tih područja zamjenjuju tradicionalni pristup moralnim problemima te su takvi faktori prisutni kao cjelina. Kako bi Hegel rekao, jedino što je istinito jest ideja, a ideja je cjelina i na tome je naglasak u ponerologiji.

Kako se u korijenu riječi vidi povezanost s psihopatijom, nastavljajući jedan logički niz, definira se psihopatija, prema Cleckleyju, *kao izražavanje namjere prema dominaciji i hladnoći.*⁶ Cleckley ne ograničava psihopatiju samo na ilegalne aktivnosti; zastrašujuće je da karakteristike kao što su nedostatak krivnje, neiskrenost, egocentričnost, manipulativnost posjeduju u jednakoj mjeri neki od nas i nama bliske osobe, ne sve, kao i kriminalci. Isto tako ta svojstva posjeduju i ljudi kao što su političari, odvjetnici, šefovi, menadžeri. Samo su ta svojstva u različitom stupnju zastupljena kod ljudi. Psihopate privlači moć i strukture s pomoću kojih mogu ostvariti svoju moć. Kao što je jednom rekao Łobaczewski, neuspješni su psihopati u zatvorima, dok su uspješni psihopati u odijelima i kroje svjetsku politiku. Većina psihopata neće se dovesti u situaciju da završi u zatvoru, već će nastojati izbjegavati društvena pravila

⁴ Originalno su ponerologiju nazvala dva grčka monaha prema latinskoj riječi *poneros* što znači zlo. Stoga, ponerogeneza je proces nastanka zla. Nažalost, imena grčkih monaha nisu zabilježena.

⁵ Harrison Koehli, *Osnove ponerologije: Łobaczewski i porijeklo Političke ponerologije*, Sott.net, 2010. <https://hr.sott.net/article/305-Osnove-ponerologije-Lobaczewski-i-porijeklo-Politicke-ponerologije#> (pristupljeno 18. 8. 2022).

⁶ Hervey Cleckley, *The Mask of Sanity*, (4th Edition) Mosby, St. Louis 1983.

koji psihopate drže apstraktnima⁷, a za koji oni nemaju kapacitet.⁸ Oni nastoje svoje aktivnosti držati unutar moralnosti te se često pozivaju na legalni argument⁹, odnosno da nisu prekršili zakon.¹⁰ Psihopati ne prezaju ni pred čim, a razlog zašto ih se u društvu okarakterizira kao samouvjerene taj je što se ne preispituju, ne misle o posljedicama svojih djela i neuspjeha kao i što samo žive u sadašnjosti¹¹ usredotočeni isključivo samo na zadovoljavanje svojih primitivnih nagona.¹² Ono što razlikuje psihopate od normalnih ljudi jest taj što psihopati nemaju dušu; oni su *žderači duša* ili *psihofagi*;¹³ oni se hrane tuđom energijom pa ih se može nazvati *energetskim vampirima*¹⁴. Zbog toga što nemaju dušu, to ih čini vrlo efikasnim

⁷ Andrew M. Łobaczewski, *Politička ponerologija – o utjecaju moralnog zla prilagođenog za političke svrhe*, New York 1984., str. 14.

⁸ Osim za elementarne nagone kao što je, primjerice, požuda seksualnim zadovoljenjem kao i lučenje adrenalina za vrijeme tučnjave.

⁹ Daje im prednost nad ljudskim bićima s razvijenom savješću i osjećajima jer na normalna ljudska bića prisega snažno utječe na iskrene svjedoke. Vidi više u: Łobaczewski, Andrew M: *Politička ponerologija – o utjecaju moralnog zla prilagođenog za političke svrhe*, New York, 1984., str. 14. Ironičan je cijeli sudski postupak jer svatko ima svoju inačicu istine, od suda, tužitelja, branitelja, svjedoka, porote. Traženje istine s pomoću čitanja lica (mikroizraza), traženja glasovne osnovice kako bi se uočilo povišenost u glasu kod govorenja laži te traženja manipulativnih markera koje zastupa Paul Ekman autor knjige *Telling Lies: Clues to Deceit in the Marketplace, Politics, and Marriage* (W. W. Norton & Company, 1992). trebalo bi jednog dana u budućnosti zamijeniti spori, neadekvatni i skupi sudski postupak. Paul Ekman obranio je tezu o univerzalnosti ljudskih emocija. Umirovljeni je profesor psihologije gdje je predavao na Sveučilištu u Kaliforniji, San Francisku u Sjedinjenim Američkim Državama.

¹⁰ A. M. Łobaczewski *Politička ponerologija – o utjecaju moralnog zla prilagođenog za političke svrhe*, str. 13.

¹¹ Eckhart Tolle u knjizi *Moć sadašnjeg trenutka* zasigurno nije mislio da bi ljudi trebali živjeti u sadašnjosti kao psihopati.

¹² A. M. Łobaczewski *Politička ponerologija – o utjecaju moralnog zla prilagođenog za političke svrhe*, str. 10 – 11.

¹³ *Ibid.*, str. 16.

¹⁴ Usp. s kliničkim psihologom Albertom J. Bernsteinom, u knjigama *Emocionalni vampiri – kako se boriti s ljudima koji vas iscrpljuju* (Laguna, Beograd 2015.) te *Emocionalni vampiri na poslu* (Laguna, Beograd 2016.), Mariom Martinezom, kliničkim neuropsihologom i zagovornikom kulturološke psihoneuroimunologije u knjizi *The Mind Body Code* (Sound True, 2016.) koja se temelji na znanosti biokognicije i *biosimboličkom jezikom* kao i učinkovitosti pravilnog dubokog sna na utjecaje stresora te, na kraju, staničnim biologom Bruceom H. Liptonom u knjizi *Biologija vjerovanja – znanstveni dokaz o nadmoći uma nad materijom* (TELEdisk, Zagreb 2007.) koji ističe presudni utjecaj okoline na čovjekovo zdravlje.

strojevima¹⁵. Kako nemaju dušu, nemaju i ono što je najvažnije kod svake normalne osobe, mogućnost empatije¹⁶. Prema kliničkim istraživanjima, u društvu je, psihopata je 1 naprema 10, dok je psihopatkinja 1 naprema 100.¹⁷

Kada je čitavi sustav obuhvaćen psihopatima na svim važnim pozicijama u društvu, tada se to naziva patokracija ili kako bi Łobaczewski rekao, *patokracija je vladavina psihopata; određena nasljedna anomalija, koju smo identificirali kao esencijalnu (ili bitnu) psihopatiju*¹⁸, a koja je *uzročna i katalitički nužna za genezu i održavanje zla velikih razmjera*.¹⁹ Patokracija je makrobolest koja zahvaća svaku društvenu i državnu instituciju; ona se koristi ideologijama kao karikaturama, slično kao što virus parazitski iscrpljuje svoga domaćina do samog kraja njegova života, a time i svoga; tako ni patokracija ne zna granicu dok sve ne uništi. Bilo kakav pokret unaprijed je osuđen na propast. Patokraciji nije bitno o kojoj je ideologiji riječ, bitno je samo da se preko nje može afirmirati.

Paramoralizam ili lažni moralizam je u biti *konverzija* koja se definira kao *obrtnje jednog suda tako da subjekt i objekt zamijene mjesta*.²⁰ U ovom slučaju subjekt predstavlja moral, a objekt paramoralizam što uzrokuje *reverznu blokadu* koja priječi subjektu da spozna istinu zbog svoga uvjerljiva ustrajavanja te subjekt i dalje podržava laž. Reverzna blokada slična je kognitivnoj disonanci jer i ona uzrokuje spoznajno proturječje.²¹ Pojednostavnjeno, riječ je o umnoj blokadi koja je posljedica propagande²² i čini osobu osjetljivom za transpersonalizaciju²³ koja se u

¹⁵ Koriste ljude kao sredstvo, i kada ispune svoj cilj, samo ih odbace bez ikakvog razmišljanja. A. M. Łobaczewski *Politička ponerologija – o utjecaju moralnog zla prilagođenog za političke svrhe*, str. 14-15.

¹⁶ Ibid., str. 12.

¹⁷ Ibid., str. 9.

¹⁸ Zbog nedostatka introspekcije i nužnog razmišljanja čovjek zapada u *mentalnu barijeru* iz koje ne može izaći. Ovaj se fenomen može usporediti s daltonizmom gdje bi *daltonisti*, da kojim slučajem dođu na vlast zabranili razlikovanje zelene i crvene boje kod rajčica. Ibid., str. 206.

¹⁹ Ibid., str. 31 i 153.

²⁰ Ibid., str. 131.

²¹ Ibid., str. 132.

²² Cilj je propagande besmisleno ponavljanje svojega sadržaja, a ne kvalitativan prikaz samoga sadržaja. Franz Neumann, *Demokratska i autoritarna država*, Naprijed, Zagreb 1974., str. 225.

²³ *Prijenos psihopatskih osobina i načina razmišljanja na normalne ljude*. Psihopatija i politika, Galaksija.com, 2022. Dostupno na: http://www.galaksija.com/planeta/psihopatija_i_politika.htm (pristupljeno 18.8.2022.) Usp. s knjigama forenzičnog psihologa Roberta D. Harea *Without conscience* (The Guilford Press, 1999.) i *The Hare Psychopathy Checklist: Screening Version* (Multi-Health Systems, 1995.)

SAD-u naziva programiranjem i što je bilo vidljivo kod američkih vojnika koji su se vratili iz zatvoreničkih kampova u Sjevernom Vijetnamu.

Cilj je paramoralizmu, konverziji, reverznoj blokadi, transpersonalizaciji²⁴ dovesti osobu u stanje odabira informacija koje se uklapaju u postojeću paradigmu²⁵ patokracije i da svaku informaciju koja se ne slaže s odgovorajućom slikom o svijetu, to jest, svjetonazorom, jednostavno zamijeni (supstituira) prihvatljivom. Ono što u tom procesu patokraciji ide u korist to je što su ljudi po prirodi lijeni i skloni konformizmu te izbjegavaju refleksije o dosadašnjim naučenim činjenicama²⁶; drugim riječima, nose *ružičaste naočale* što je karakteristika sretnih vremena s kojom je često u korelaciji i dekadencija, a što na kraju vodi regresu prema lošim vremenima. Psihopati time postižu da su umovi normalnih osoba uvjetovani podsvjesnim psihološkim procesima, odnosno da su na razini strojeva kakvi su i sami psihopati, što dovodi do onoga što Hegel naziva nesretnom svijesću²⁷.

Negativna selekcija postupak je u kojem se biraju pojedinci sa slabijim intelektualnim sposobnostima i psihopatskim devijacijama sve s ciljem kako se osobe koje odabiru kandidate ne bi osjetile ugroženo. Pod ugroženošću u ovom kontekstu ne mislimo samo na ekonomsku sigurnost, već i na održavanje sustava koji zahtijeva da se proizvodi sva daljnja i daljnja patokracija. Može se govoriti i o političkoj podobnosti jer se patokratski sustav često krije iza vladajuće ideologije kao i o nepotizmu ako su članovi patokracije obiteljski povezani čineći pri tomu pseudoelitu. To dovodi do društvenog nezadovoljstva jer svi ljudi s prirodnim pogledom na svijet intuitivno osjećaju da je negativna selekcija potpuno u suprotnosti s meritokracijom.

²⁴ Karakteristika je gubitak individualnosti što odgovara pojmu banalnog zla u Hannah Arendt.

²⁵ Odgovara pojmu *normalne znanosti* kod Thomasa Kuhna. Vidi više Thomas Kuhn: *Struktura znanstvenih revolucija*, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb 2013.

²⁶ Refleksijom znamo otkriti neugodne činjenice o dosadašnjim istinama, a to uzrokuje bol. Ljudi su skloniji popustiti pred *zidom* nego uložiti mentalni napor nakon teškoga radnog dana i obiteljskog života koji ih tek čeka. Mentalni je napor mentalna memorija koja se postiže isto kao mišićna memorija, a to je moguće samo kontinuiranom vježbom. Ivan Cifrić *Kultura zidova – prošlost ili kontinuitet? Dolje zid! Živio zid! – 20 godina poslije*, Bogoslovska smotra, 79(4), str. 721-738. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/45135> (pristupljeno: 19. 9. 2022.)

²⁷ Nesretna svijest *jest svijest o sebi kao dvostrukoj suštini koja je isključivo proturječna*. G. W. F. Hegel, *Fenomenologija duha*, str. 126.

Karakteropatiju ili karakterni poremećaj²⁸ karakteriziraju pojedinci koji imaju disfunkcionalne principe stavova i razmišljanja, plitke odnose u kojima je naglasak na okrenutost prema sebi, moralnu nezrelost i društvenu neodgovornost kao i njihove nestabilne obrasce ponašanja. Sve to dolazi od nedovoljno razvijene svijesti i rezultira značajne nedostatke. Ne postoji međusobna povezanost između karakternog poremećaja i neuroze te ih kao takve treba značenjski razlikovati. Dapače, nalaze se na dva suprotna pola. Ljudi koji posjeduju ovaj karakterni poremećaj imaju sklonost manipuliranju i kontrolu drugih. Isto tako, tradicionalni pristupi ne pomažu u liječenju karakternog poremećaja.²⁹

3. ODNOS PRIRODNOG I OBJEKTIVNOG JEZIKA TE PATOSEMANTIKA

3.1. Problem prirodnog pogleda na svijet

Problem s kojim se suočava čovječanstvo jest neprekidno moraliziranje u okviru psihološkog i moralnog pogleda na svijetu. Łobaczewski to naziva pogreškom javnog mnijenja.³⁰ Psihološke faktore nije moguće tumačiti s pomoću prirodnog jezika.³¹ Hegel u *Fenomenologiji duha* smatra da je jezik ono što izražava samo što je istinito, da u njemu ljudi neposredno opovrgavaju svoje mišljenje, ali to se odnosi samo na ono opće što je istinito u osjetilnoj izvjesnosti.³² Psihopati nameću svoju stvarnost s pomoću umne dimenzije pri čemu im najviše koristi konverzija što dovodi pojedinca u stanje reverzne blokade, a to nužno dovodi do transpersonalizacije. Sloboda

²⁸ Łobaczewski ima samo deskriptivan opis karakteropatije koje se temelji na nabranju karakteristika fenomena te stoga je odabran termin karakterni poremećaj Georgea Simeona čija se obilježja podudaraju u visokom stupnju s karakteropatijom.

²⁹ George Simon, *Character Disturbance – The Phenomenon of our age*, Parkhurst Brothers, Inc., Little Rock 2011., str. 13, 14 i 26.

³⁰ Egoizam je stanje u kojem vlada pretjerana samouvjerenost u vlastite sposobnosti. Egoizam ništi ljudsko biće jer je uvjeren u svoju nepogrešivost te odbacuje svaku raspravu jer je, logično, on uvijek u pravu. Time osoba hrani svoj ego na podsvjesnoj razini i sputava svoju osobnost u daljnjem razvoju. Egoistični pojedinci burno reaguju na činjenice koje se ne uklapaju u njihov način razmišljanja jer im uzrokuje stanje preispitivanja koje oni nisu spremni zbog svoje lažne intelektualne superiornosti podnijeti. A. M. Łobaczewski, *Politička ponerologija – o utjecaju moralnog zla prilagođenog za političke svrhe*, str. 126.

³¹ Društveno moralne interpretacije mana u ljudskom opažanju su samo odraz patoloških faktora za koje običan um nije istreniran. Ibid. str. 129. Kantovski rečeno: Misli bez sadržaja su prazne, zorovi bez pojmova su slijepi. Immanuel Kant, *Kritika Čistog uma*, Nakladni zavod matice hrvatske, Zagreb 1984., str. 49.

³² G. W. F. Hegel, *Fenomenologija duha*, str. 62.

je odsutnost prisile³³, a transpersonalizacija ništi slobodu. Sve ljudsko osjetilno opažanje, sva svijest koja je po sebi djelatna i koja teži konačnom rezultatu Hegelove *Fenomenologije*, a to jest dijalektika³⁴ negativnosti kao *principa koji pokreće i proizvodi*³⁵, predstavlja mukotrpan rad jer čovjek ne postaje tvorac samosvijesti³⁶ zbog pogrešno postavljenih premisa koje je prihvatio kao zdravorazumske. Tek na stupnju samosvijesti stiže se u *rodno carstvo istine*.³⁷ Povijest počinje čovjekom i njegovim stvaranjem objektivnog duha, duha zajednice na višim stupnjevima svijesti³⁸.

3.2. Gospodar i rob

Odnos između psihopata i običnih ljudi može se povezati s alegorijskim prikazom gospodara i roba u Hegelovoj filozofiji gdje je gospodar vlast nad bićem i koristi se robom za svoje djelanje; on je samosvijest koja je zakinuta jer se svojim neradom ne povezuje sa stvari koja je samostalna po sebi te time *njegova istina jest nesusštinska svijest i njeno nesusštinsko djelanje*.³⁹ Istinsko uživanje ili zadovoljenje požude gospodar ne može ostvariti jer taj posao za njega obavlja rob.⁴⁰ Ironično, ropska svijest postaje istina samostalne svijesti. U ovom slučaju obični ljudi, radeći za patokratski sustav kojim upravljaju psihopati, stječu intuitivni uvid da nešto sa

³³ F. Neumann, *Demokratska i autoritarna država*, str. 87.

³⁴ Dijalektički proces sastoji se od teze, antiteze i sinteze. Povijesnim sudaranjem teza i antiteza dolazi se do sinteza koje nadilaze tezu i antitezu i obogaćuju apsolut te time stvaraju svjetsku povijest. G. W. F. Hegel, *Fenomenologija duha*, str. XI.

³⁵ *Ibid.*, st. IX.

³⁶ *Samosvijest jest reflektiranje iz bića osjetilnog i opažajnog svijeta, te u suštini predstavlja vraćanje iz drugobivstva*. *Ibid.*, 106. Spomenuli smo prije da je važno reflektiranje koje ljudi generalno zbog konformizma nisu spremni poduzeti; a i da postoji volja za reflektiranjem, bit će temeljena na pogrešnim premisama.

³⁷ Povijesne istine ne postoje bez kretanja samosvijesti. *Ibid.*, str. 20-21.

³⁸ *Ibid.*, str. XI-XII.

³⁹ *Ibid.*, str. 117.

⁴⁰ U životu se često događa da osobe kojima je ostavljeno nasljedstvo, ne znaju cijeniti to bogatstvo jer ga nisu stekle svojim vlastitim radom i ne znaju vrijednost toga pri čemu se događa nerazboritost i arogantnost koja dovodi do gubljenja bogatstva. Alegorijski prikaz materijalne nepromišljenosti pronalazimo u religioznoj poemi Ivana Gundulića *Suze sina razmetnoga* koja je inspirirana biblijskom parabolom iz Lukina Evanđelja (Lk-15, 11-32).

svijetom nije u redu te posežu za informacijama iz *carstva običajnosti*⁴¹ i na taj način postižu imunizaciju pri čemu dosta pomaže razvijen osjećaj za humor.⁴²

3.3. Objektivnim jezikom do biti psihopatije

Kako bi se došlo do objektivnog jezika, mora se prvo nastojati doći do objektivne istine. S obzirom na to da patokratski sustav često uspostavlja obrazovni sustav gdje se *stajalište obrazovanosti kreće u formalnim gledištima* koje nam pružaju uvjete za *oštroumna pitanja, učene nazore i napadne poredbe, prividno duboke refleksije i deklamacije*⁴³ pod uvjetom da je stvar o kojoj pričamo krajnje neodređena⁴⁴ i nema nikakav utjecaj na stvarni život izvan obrazovnog sustava. Psihopati se najviše boje refleksivnog razuma jer on *napada sve što je sveto i duboko*.⁴⁵ Razvitak psihologije koji bi razotkrio bit patokracije najveća je bojazan za psihopate. Znanstvena paradigma je jasno uspostavljena patokratskim dekretom⁴⁶, kao i što patokracija odudara od same paradigme kad joj ne odgovara.⁴⁷ Prevencija⁴⁸ je jedino efikasno oružje patokracije i predstavlja *biti ili ne biti* za očuvanje njihove egzistencije i sustava za koji

⁴¹ Što je razvijeniji običajni duh nekog naroda, to se lakše pronalaze rješenja ili sredstva utjehe u *lošim vremenima*. G. W. F. Hegel, *Fenomenologija duha*, str. 211.

⁴² U djelu *Na Drini ćuprija* Ive Andrića humor je prikazan kao sredstvo obrane protiv tmurne i nestabilne svakidašnjice uvjetovane raznim ratovima i stranim nastojanjima da nametnu svoj *običajni duh*.

⁴³ Georg Wilhelm Friedrich Hegel, *Filozofija povijesti*, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb 2017., str. 58.

⁴⁴ Za što Łobaczewski ironično komentira da se za to može dobiti i Nobelova nagrada.

⁴⁵ G. W. F. Hegel, *Filozofija povijesti*, str. 61.

⁴⁶ Postoje prave teorije zavjere, ali one su rjeđe i koriste se s drukčijom metodologijom koja uključuje potkrjepljivanje dokazima, umjereni skepticizam i teži logičkoj povezanosti nasuprot urotničkom razmišljanju koju uključuje prekomjernu sumnju koja može voditi u paranoju, odbacivanje dokaza druge strane dok se vlastiti dokazi prenaplašavaju i posljednje, ali i najbitnije, kontradiktornost što je, ironično, i karakteristika patokracije. S. Lewandowsky, & J. Cook, *The Conspiracy Theory Handbook*, [s. l.] 2020 str. 3. Dostupno na: <https://www.climatechangecommunication.org/wp-content/uploads/2020/03/ConspiracyTheoryHandbook.pdf> (pristupljeno: 19. 9. 2022.) Pretjerano teoretiziranje teorijama zavjere koje ne možemo dokazivati dovodi do nedostatka vlastitog angažmana, ali i društva u cjelini. Vidi u ovom završnom radu fusnotu osamdeset i pet - O'Brienov efekt.

⁴⁷ A. M. Łobaczewski *Politička ponerologija – o utjecaju moralnog zla prilagođenog za političke svrhe*, str. 37.

⁴⁸ Kao u filmu *Specijalni izvještaj iz 2002.* gdje glavnu ulogu tumači Tom Cruise i nastoji se zaustaviti ubojstvo prije nego što ga ubojica počini. Tako ovdje tajna policija i različiti špijuni koji se izdaju kao osobe od povjerenja nastoje spriječiti izdavanje knjiga koja bi istražile i rasvijetlile bit psihopatije.

oni smatraju najboljim od svih mogućih sustava. *Zabrane uklanjaju dubinsku psihologiju, analizu čovjekova instinktivnog supstrata, zajedno s analizom snova.*⁴⁹

3.4. Filozofemima do univerzalija

Ono što Hegel ističe u *Filozofiji povijesti* to je što je *najviša točka obrazovanosti nekoga naroda ta da shvati i misao svoga života i stanja, znanje svojih zakona, svojega prava i čudorednosti; jer u ovome jedinstvu leži najunutarnije jedinstvo u kojemu duh može biti sa sobom.*⁵⁰ Kada se shvate filozofemi svoga vremena, spoznaje se duh svoga vremena. Ako bi različiti narodi shvatili duh svoga vremena, znanstvenici bi tražili univerzalije u drugim društvima čime bi patokracija bila razotkrivena. Stoga, patokracija mora imati imperijalne težnje i započinjati ratove⁵¹ kako se strane nepoželjne društvene ideje ne bi prelile u njihov sustav.⁵² Neosporivo je da sustav mora imati i *patosemantiku*, govor utemeljen na dvosmislenosti⁵³ koji za patokrate predstavlja jedan *kontekstualni metajezik* kojim se oni neometano sporazumijevaju bez straha od mogućeg otkrivanja sadržaja njihovih razgovora čak i u javnom prostoru.

⁴⁹ *Iako se rjeđe koristi u psihološkoj praksi, analiza snova uvijek će ostati najbolja škola psihološke misli; to je čini opasnom po prirodu.* A. M. Łobaczewski *Politička ponerologija – o utjecaju moralnog zla prilagođenog za političke svrhe*, str. 232

⁵⁰ G. W. F. Hegel, *Filozofija povijesti*, str. 66.

⁵¹ Ratovima se vlada koristi kako bi se njima urušila postojeće sustave, zamijenila novima koji u prijelaznom razdoblju uživaju strpljivost kod naroda jer još osjećaju posljedice rata koji je žrtveno janje za sve društvene i ekonomske neprilike. Time patokraciji ima izvjesno vrijeme mira dok ljudi ne shvate da revolucija za koju su se borili nema veze s onim što je trenutačno na vlasti te da su lišeni autonomnosti. G. W. F. Hegel *Fenomenologija duha*, str. 266.

⁵² Dovoljan je primjer Francuske revolucije koja je bila tadašnja antiteza feudalnim ustrojstvima država koje su predstavljale tezu i dogodila se sinteza; Hegel smatra da je Francuska revolucija učinila značajnu promjenu, preciznije evoluciju (Heraklitov utjecaj – *panta rei*) te je postala ključan dio stvarnosti. Hegelovski rečeno, stvarnost je postala povijesna. Francuska je revolucija element koji je modificirao čitavo dotadašnje ustrojstvo. Iako je u nekim stvarima Francuska revolucija otišla drugim tijekom nego što su htjeli njezini sudionici, a to ne znači da nije bila sredstvo promjene povijesnih zakona koji su je iskoristili za svoju strukturu. F. Neumann, *Demokratska i autoritarna država*, str. 145.

⁵³ *Novogovor* u Orwellovoj *1984.* gdje se, primjerice, Ministarstvo rata bavi mirom, zato danas i imamo dosta mirovnih misija gdje umre više ljudi nego na ratištima. Danas je teorijski oblik novogovora ušao u praktični oblik jer njegovu ulogu odjelotvoruje političko-korektni govor; prema Georgeu Carlinu, poznatomu američkom komičaru, govor koji sakriva istinu i odražava strah.

4. UTJECAJ PONEROLOGIJE NA LJUDSKA DRUŠTVA

4.1. Kritička povijest

Dugo vremena prošlo je otkad je bila moguća, prema Hegelovoj podjeli povijesti u *Filozofiji povijesti*, kritička (reflektirana) povijest⁵⁴ jer je uvijek postojala bojazan⁵⁵ za vlastiti život preko odmazde. Prema Franzu Neumannu u djelu *Demokratska i autoritarna država, postoje tri elementa važna za karakter zakona: zakon mora biti općenit u raščlanjenosti, mora biti određen u svojoj općosti i ne smije imati nikakvu povratnu snagu*. Rousseau ističe da je zakon podanike uzimao kao cjelinu, kao i njihova apstraktna djelovanja. Ni privilegije ni podanici nisu bili promatrani kao konkretne osobe makar se jednoj određenoj grupaciji, staležu mogla dodijeliti privilegija.⁵⁶

4.2. Stav patokracije

Patokracija često koristi *pravne rupe* kako bi vješto iskoristila sustav koja je sama postavila, a u zakonima postoji više članaka koji se mogu istodobno iskoristiti za tumačenje konkretne situacije. Postoji i autokratski način kao što je *Friedrich II. Pruski 14. travnja 1870. zabranio tumačenje zakona. Član 4 uvoda u Opće zemaljsko pravo zabranio je tumačenje zakona protiv slova i duha zakona*.⁵⁷ Slično stajalište zastupao je i Wilhelm II., samo na prepedeniji način. Wilhelm II. bio je siguran da će suci provoditi njegove odluke makar su formalni neovisni jer je socijalno stajalište sudaca u tadašnje doba bilo fiksirano. Suci su donosili odluke za koje su vjerovali da odgovaraju stavu ministara čak i kada te odluke nisu bile jasno ni definirane.⁵⁸ U tome je stav patokracije: da njihovi podanici jasno znaju što trebaju raditi i da patokrati ne moraju nikomu *polagati račune* kako bi mogli izbjeći svaku odgovornost i koristiti se situacijama kao sredstvom koje odgovara njihovoj svrsi u tom trenutku. Tehnike paramoralizma, konverzije, reverzne blokade, transpersonalizacije služe patokratima kao

⁵⁴ *Povijest povijesti i prosuđivanje povijesnih pripovijesti te istraživanje njihove istine i vjerodostojnosti*. G. W. F. Hegel, *Filozofija povijesti*, str. 15.

⁵⁵ *Prepoznavanje neke specifične situacije*. F. Neumann, *Demokratska i autoritarna država*, str. 215.

⁵⁶ Jean Jacques: Rousseau, *Društveni ugovor*, Komisionalna naklada Hrvatskoga štamparskoga zavoda, Zagreb 1918., str. 73-74.

⁵⁷ F. Neumann, *Demokratska i autoritarna država*, str. 40.

⁵⁸ *Ibid.*, str. 47.

*sredstvo za održavanje i jačanje odnosa moći, kao instrument manipulacije masama koju izvršuju elite*⁵⁹.

4.3. Sputavanje patokracije

Prema Nietzscheu, razvoj nadarenosti odraslih i njihovih vještina trebao bi biti glavni prioritet države jer bi, hegelovski, društvo kao cjelina ostvarivalo korist od tog pojedinca kao što bi on ostvario korist i za sebe te bi takav pojedinac to vidio kao *društvenu pravdu na sebe*.⁶⁰ Nažalost, takve je ljude tijekom povijesti⁶¹ sputavala patokracija jer su im predstavljali aktivnu prijetnju te su radije primjenjivali princip negativne selekcije.⁶²

4.4. Tri tipa tradicionalnih prava

Prema Neumannu, možemo razlikovati tri tipa tradicionalnih prava: osobna, društvena i politička.⁶³ Sva nabrojena prava itekako su bila narušavana pod različitim ideološkim izlikama. Iako je još kršćanstvo kroz koncepciju osobe uvelo ideal slobode i jednakosti, ropstvo je npr. u državama koje su tradicionalno kršćanske, ukinuto tek 1848.⁶⁴ Osobna i društvena prava utjelovljuju se u političkim pravima kao najvišem obliku institucionaliziranih prava.⁶⁵

⁵⁹ Te su namjere posebice izražene u spisima industrijskih psihologa kao što je Elton Mayo. Usp., Reinhard Bendix and Lloyd Fisher, *The Perspective of Elton Mayo in The Review of Economics and Statistics* (MIT Press 1949.) Zanimljiva je činjenica da i politička psihologija doživljava sebe kao isto sredstvo. Kritičari psihologijskog polazišta tvrde da politika i povijest žele samo oformiti svijet prema odgovarajućoj paradigmi, da uspostavi vlastitu vlast te podrazumijevaju da povijesni proces ima smisla. Patokrati uspostavljaju svijet prema svojoj odgovarajućoj paradigmi te za njih taj povijesni proces ima smisla. F. Neumann, *Demokratska i autoritarna država*, str. 71.

⁶⁰ A. M. Łobaczewski *Politička ponerologija – o utjecaju moralnog zla prilagođenog za političke svrhe*, str. 59.

⁶¹ Brojni su znanstveni i ne samo znanstvenici tijekom povijesti bili žrtve političkog i/ili religijskog sustava kao što je primjerice renesansni duh Giordano Bruno.

⁶² Danas je situacija gdje visokoobrazovani mladi ljudi (*odljev mozgova* ili engleski *brain drain*) odlaze iz zemlje zbog nemogućnosti ostvarenja kvalitetnog života te time patokracija nema potrebe za provođenje represivnih mjera. Zbog toga se događa da su društvene strukture olabavljene jer ne postoji intelektualna elita koja bi posluživala kao kohezivno sredstvo. *Ljetna škola studenata i nastavnika Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta* (12;2002; Silba), Zagreb 2003. Dostupno na: <http://mjesece.ffzg.hr/nezaposlenost/3.4.html> (pristupljeno: 19.9.2022.)

⁶³ F. Neumann. *Demokratska i autoritarna država*, str. 100.

⁶⁴ U Rusiji 1861., a u Sjedinjenim Američkim Državama crnci su se izborili za svoja prava tek za vrijeme Martina Luthera Kinga, ipak rasna diskriminacija još je uvijek prisutna u američkom društvu za što se bori pokret *Black Life Matters*.

⁶⁵ Riječ je o građanskom statusu koji je još od antičkih vremena jamčio skup svih dostupnih prava (u Ateni samo atenski građani, odnosno muškarci, u Rimskom Carstvu samo Rimljani).

Neumannovu podjelu možemo proširiti i na ekonomska prava, jer bez sigurne materijalne egzistencije nema slobode⁶⁶, a ni samoodređenja. S uvjetovanom ekonomskom bazom, građani zapadaju u stanje masovne hysterije.⁶⁷ Masovna hysterija vodi do apatije⁶⁸; time politička moć zadobiva negativne konotacije.⁶⁹ Nijedno biće nije aristotelovski *zoon politikon*.

4.5. Refleksijom do samosvijesti i Hegelova apsoluta

Danas je prevladavajuće mišljenje da nitko od običnih ljudi nema dovoljno moći da nešto promijeni, da ostavi trag u svjetskoj povijesti. Giambatista Vico smatra povijesni proces društvenim⁷⁰ te da je povijest *sukob između čovjeka, prirode i kulture*.⁷¹ Hegelovski, čovjek je

⁶⁶ Sloboda je odsutnost prinude, a na prvom je mjestu psihologijska prinuda straha. Rast straha i strah od proganjanja uspijeva tada kada je jedna grupa — klasa, religija, rasa, ugrožena gubljenjem statusa, a da ne razumije proces koji vodi njezinoj degradaciji. F. Neumann, *Demokratska i autoritarna država*, str. 122. i 253.

⁶⁷ Masovna hysterija u današnje je vrijeme politički pojam koji označava kolektivni fenomen osjećaja ugroženosti (realne ili imaginarne) kao rezultata prijenosa dezinformacija i straha u zajednici koje takva uvjerenja proizvode. Stanislav Matačić, i Sanja Borovečki-Jakovljević, *Funkcionalni poremećaji odnosno hysterija od nozologije do psihoterapije*, *Psihoterapija* 31 (2017.) 1, str. 20-40. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/187080> (pristupljeno 19. 09. 2022.)

⁶⁸ Apatija opisuje tri različite političke reakcije: prvo, gubitak povjerenja građana u politiku jer je riječ o nadmetanju dvostranačkog sustava gdje treća strana jako teško dolazi do prilike da promijeni dotadašnji sustav (HDZ i SDP u Hrvatskoj gdje je dosad njihov politički duopol poremetio tek djelomično Most), drugo, skandinavsko shvaćanje (nekad epikurejsko) da se građani ne opterećuju politikom jer su usredotočeni na svoje samoodređenje, te su vladajući i državni sustav protumačeni kao irelevantni, treće, što najviše pogađa u srž, a i naslanja se na prvi oblik jest taj da građani svojevrsnim *ostracizmom* protjeruju čitavu politiku iz svoga života jer su zbog defetizma uvjereni da promjene zapravo nema, da je ovo jedan veliki *igrokaz* utemeljen na birokratizaciji vlasti; tada građani postanu otuđeni ili kako bi Mark Twain rekao: *da s glasovanjem možemo učiniti promjenu na bolje, ne bi nam dopustili glasovanje*. Političko otuđenje može se definirati kao suzdržavanje od izlazaka na političke izbore F. Neumann, *Demokratska i autoritarna država*, str. 250.

⁶⁹ Prva je takva definicija da je *politička moć socijalna moć centrirana na državu*. Dvije su definicije političke moći. Jedna je da država uzima cjelokupnu društvenu moć za sebe. Druga je robovlasnička, što i odgovara patokraciji u biti; gdje članovi drže primat nad političkom moći potičući podređene mirnim, ali i nasilnim putem da provode njihove odluke, što može rezultirati i smaknućima u konačnici. Ova potonja rečenica klasičan je primjer patosemantike te u sebi sadržava argument *skliske padine* koji opravdava moguće nasilje u slučaju neizvršenja vladinih uputa za društvo. F. Neumann, *Demokratska i autoritarna država*, str. 69-70.

⁷⁰ Predmet Vicoove teorije povijesti univerzalna je povijest što odgovara svjetskoj povijesti u Hegela.

⁷¹ F. Neumann, *Demokratska i autoritarna država*, str. 108.

djelatna svijest; on je samo ono što čini.⁷² Refleksijom⁷³ čovjek dolazi do svijesti o samom sebi i time postaje samosvijest, a time ujedno i tvorac povijesti koji obogaćuje Hegelov apsolut⁷⁴.

Duh se stalno kreće naprijed, unatoč patokratskim nastojanjima.⁷⁵ Na tom putu razvija se tako što se ispravlja, stječe uvid s pomoću iskustva⁷⁶ i time se rješava lažnog znanja⁷⁷. Težnjom k istinskoj usmjerenosti čovjek skida *mentalne okove* sa sebe i sadašnjim dezintegrativnim stanjem, procesom transformacije osobnosti, zahvaljujući vlastitoj kreativnoj prirodi, dovodi sebe do stanja aktivne ravnoteže, to jest, homeostaze.

5. IDEOLOGIJE KAO TROJANSKI KONJ TE PROCES PONERIZACIJE KAO PRODUKT PONEROLOGIJE

5.1. Dvostruki govor pseudoelite

Patokratske karikature u procesu ponerizacije zamjenjuju originalne ideologije vanjskim slojem (*fasadom*) te odgovarajuće ideologije koje koriste isključivo za propagandne svrhe grupe⁷⁸. Viši slojevi ili elite⁷⁹ shvaćaju tu *fasadu* koja je izražena u *plasiranju različitih značenja pod istim*

⁷² Apatija nas dovodi do atrofiranja naše ljudske biti, ništi naš duh (Hegelov *Geist*)

⁷³ *Samo temeljito, slobodno, opsežno promatranje situacija i duboki smisao ideje (kao npr. kod Montesquieova duha zakona), jest ono što refleksijama može dati istine i interesa.* G. W. F. Hegel, *Filozofija povijesti*, str. 15.

⁷⁴ *Hegel je sebi postavio cilj da pokaže kako se individuum sa svoga neobrazovanog stajališta uzdiže do znanja i kako se opći individuum, samosvjesni duh, formira u procesu samokretanja.* G. W. F. Hegel, *Fenomenologija duha*, str. X.

⁷⁵ Dovoljno je da vidimo dokle smo danas došli, naročito u posljednja dva stoljeća. Doduše, opravdana je rousseauovska kritika da smo samo tehnološki napredovali, a time i nazadovali u odnosu na prirodno stanje (idealizirano suviše kod raznih pojedinaca) Jean Jacques Rousseau, *Rasprava o znanosti i umjetnosti*, Politička misao: časopis za politologiju, 16 (1979) 1, str. 32-58. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/169690> (pristupljeno: 19.9.2022.)

⁷⁶ Hegel iskustvom naziva *ono kretanje u kojem se otuđuje ono što je neposredno, ono što nije iskušeno, to jest ono što je apstraktno.* G. W. F. Hegel, *Fenomenologija duha*, str. 20.

⁷⁷ *O nečemu imati lažno znanje znači da se znanje dotičnoga nalazi u odnosu nejednakosti sa svojom supstancijom.* Ibid., str. 22.

⁷⁸ To se naročito odnosi na vanjski svijet, kako bi se političko korektnim rječnikom rekli, *senzibilizirala* javnost.

⁷⁹ *Grupe stručnjaka koji, a da nisu birokrati, imaju stanovite pozicije s utjecajem i povjerenjem, ali se od okoline ne razlikuju statusom ili posebnim pravima.* F. Neumann, *Demokratska i autoritarna država*, str. 225.

imenima.⁸⁰ Ta dvostruka priroda govora⁸¹ u kojem se oni bez poteškoća snalaze, čine od njih savršene kontekstualne metajezične bilingviste koji se mogu koristiti patokracijom kao pseudoalternativom, takozvanim, *O'Brienovim efektom*⁸². Patokracija iznimno uočava ključne nedostatke⁸³ svake ideologije čime originalna ideologija gubi svoju izvornu uvjerljivost i čini se pokvarenom iako to nije; u svakome povijesnom razdoblju koje posjeduje zakonitosti toga vremena izraženo kroz politički aktivizam, patokracija ništi samu supstanciju te ideologije, čak i ako je riječ o religijama⁸⁴ te tako potpadaju pod sustav ponerizacije.

Time se postiže da čovječanstvo, duh naroda, teško napreduje u svojim potragama jer ciklički traga za odgovorima. Kada se i jedan takav konvertirani sustav ideologije razumije, patokraciji nije protivno njihovu interesu taj isti sustav i razrušiti *obojenim revolucijama* ili *galvanizirati*

⁸⁰ A. M. Łobaczewski *Politička ponerologija – o utjecaju moralnog zla prilagođenog za političke svrhe*, str. 145.

⁸¹ Novogovor. Usporedi s Orwelovom *1984*.

⁸² O'Brien je lik iz Orwelove *1984*, koji navodi Winstona Smitha i njegovu djevojku Juliju da se pridruži pokretu Otpora protiv vladajuće superdržave Oceanije. O'Brien je zapravo agent provokator (sličan provokatorima na mirnim prosvjedima koji fizički napadaju policiju s predmetima i huškaju prosvjednike s ciljem kako bi policija mogla uzvratiti i ugušiti prosvjede; primjerice prosvjed u Yangonu u Burmi, današnjem Mijanmaru 1988. godine gdje su pripadnici vojne hunte obrijali svoje glave kako bi se uklopili u budističke redovnike; agenti provokatori također su bili prisutni) koji radi za Misaonu policiju (danas imamo primjer *Religijske policije* u nekim arapskim zemljama poput Saudijske Arabije) i koji uhićuje i muči (*resocijalizira*) Winstona Smitha i Juliju kako bi ih *preodgojio* za *Velikog Brata* (jasno je kako Veliki Brat, koji uživa kult ličnosti, sve doznaje, ne samo s pomoću telekrana).

⁸³ Vladajući društveni sustav, zakoni i običaji zasnovani na primitivnoj tradiciji, ili imperijalistički sustav vladavine (primjerice SAD danas). A. M. Łobaczewski *Politička ponerologija – o utjecaju moralnog zla prilagođenog za političke svrhe*, str. 146.

⁸⁴ Nažalost, i religije potpadaju pod ovaj utjecaj. *Astenični su psihopati seksualno nešto manje aktivni i zbog toga skloni prihvatiti celibat; to je razlog zašto neki katolički redovnici i svećenici reprezentiraju neznatnije slučajeve ove anomalije. Vrlo je vjerojatno da su ovakvi pojedinci inspirirali antipsihološki stav, tradicionalan kod Katoličke Crkve*. Ibid., str. 115.

javnost pod nekom izvanjskom prijetnjom⁸⁵ kao što je primjerice, *terorizam pod lažnim stijegom*⁸⁶.

5.2. Patokracija i korporatizam

Jedan od načina kako se patokracija učvršćuje jest korporatizam⁸⁷, svojevrsni *institucionalni amalgam* velike vlade, vojske i korporacija koji ima neograničenu moć u vidu monopola. Korporatizam⁸⁸, uz to što je kontrola resursa⁸⁹, predstavlja velikom dijelom i kontrolu naše

⁸⁵ Prema Umberto Ecu, neprijatelj je nužan za uspostavljanje i oblikovanje vlastitog identiteta neke grupe u kojoj sučeljavamo mehanizam važnih odrednica našega društva. Neprijatelj se mora izmisliti čak i kada ga nema. Eco navodi primjer u razgovoru s Pakistancem da Italija nema vanjske neprijatelje, već unutarnje kao što su mafija protiv države, vlada protiv sudbene vlasti, Jug protiv Sjevera. Ljudi koji su po svojem uvjerenju pacifisti trebaju neprijatelja; ako nije ljudski, onda ideološki kao što je kapitalističko iskorištavanje koje spominje Marx te prirodni kao što su zagađenje okoliša. Umberto Eco, *Konstruiranje neprijatelja i drugi prigodni tekstovi*, Mozaik knjiga, Zagreb 2013., str. 10. i 23. Eco navodi da bez rata zajednica se ne bi mogla prepoznati kao *nacija* jer ne bi mogla utvrditi područje vlastite legitimnosti. Neumann tvrdi da je strah pred neprijateljem drugi integrativni princip političkog sustava. Montesquieu je ispravno zapazio da strah stvara i podržava diktature. F. Neumann., *Demokratska i autoritarna država*, str. 121-122.

⁸⁶ Stanje kad sile koje kontroliraju informacije tvrde da je nešto prijetnja, što nije istina (primjerice da Irak ima oružje za masovno uništenje koje je bilo povod SAD-u da napadne Irak, iako su poslije javno priopćili da Irak nije nikad imao ikakvo oružje, ali se nisu ispričali, kao ni isplatili ratnu odštetu, već se godinama još nalaze na iračkom teritoriju). Krešimir Danijel Grčić, *Sjedinjene Američke Države u I. i II. Zaljevskom ratu*, Rostra, 7 (2016) 7, str. 193-208. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/169414> (pristupljeno: 19.09.2022.)

⁸⁷ Suvremeno objašnjenje korporatizma nalazi se kod Jeffreyja Gruppa, profesora filozofije, koji dolazi s koledža Henry Ford u Detroitu, Michiganu u SAD-u. *Korporatizam I.dio*, Na rubu znanosti (2011) Dostupno na: <https://www.youtube.com/watch?v=J0ym51RKhYQ> (pristupljeno 19. 9. 2022.)

⁸⁸ Prema Neumannu, *diktator svoju vlast može izvršavati pomoću apsolutne kontrole nad tradicionalnim sredstvima prinude, to jest armije, policije, birokracije i sudstva*. Taj tip naziva *jednostavnom diktaturom*. Isto tako, Neumann tvrdi da su teorije o korporativnoj demokraciji *potpuni smokvini listovi za diktature*. Franz Neumann *Demokratska i autoritarna država*, str. 119. i 198.

⁸⁹ Veliki utjecaj ima i nestašica hrane uzrokovan ratovima, primjer rat Rusije na *žitnicu Europe* Ukrajinu kao i ekonomske sankcije na Rusiju koje se rezultirale velikim rastom cijena energenata. Uz negativan utjecaj GMO hrane, ne samo na zdravlje, već na činjenicu da je sjeme iskoristivo samo jednom i onemogućuje prirodnom sjemenju da uspije na njegovu mjestu, što je jasno opisano u knjizi Jeffreyja M. Smitha *Sjeme obmane* (Planetopija, 2005.) kao i činjenicu da GMO predstavljaju multinacionalne kompanije kao Monsanto (danas pod kontrolom biotehnološkog i farmaceutskog giganta Bayer AG), jasno je kako je naša sloboda izbora samo fiktivna

svijesti te čija se filozofija poklapa s patokracijom. Korporatisti kontroliraju rad vlade s pomoću lobista. Težnja je korporatizma samouništenje u vidu izgradnje novog sustava.

5.3. Ponerogenično društvo

Prema Łobaczewskom, ponerogenično društvo prepoznajemo po anomalijama popraćenim s povišenim kulturalnim aberacijama, gdje pokretači određenih antisocijalnih faktora reagiraju kao izvršitelji, opčinitelji⁹⁰ i lideri čime uspostavljaju odgovarajuću abnormalnu matricu okruženja. Takve opsegom limitirane periodične jedinice nazivamo grupama ili unijama.⁹¹ Unije izvlače korist za sebe i žele društvu nametnuti pravila. Znak da je društvo postalo ponerogenično jest nesposobnost većine⁹² da prepoznaju patološke individuumne te umjesto kritike, takve ljude pozitivno vrednuju. To ujedno predstavlja prvi kriterij ponerogeneze. Patokratski pojedinci žele uspostaviti svoj *vrli novi svijet*,⁹³ a to postižu karikaturnom ideologijom koja u sebi sadržava moralnu degeneraciju, što predstavlja drugi kriterij ponerogeneze. Novi sadržaji pod starim nazivima omogućuju opčinitelju ispunjenje propagande pod nestalnim uvjetima koji izmiču. Time se njeguje kult личности lidera koji se čini nedodirljivim. Iako su jedni drugima potrebni, lider upravlja opčiniteljom. Na vrhu hijerarhije, stoje, u suradnji s djelomičnom intelektualnom kastom, psihopatski ljudi koji djeluju iz *sjene*⁹⁴

i u čijem su vlasništvu spomenuti resursi. Vidi više: William Engdahl, *Sjeme uništenja: geopolitika genetski modificirane hrane i globalno carstvo*, Grafički zavod Hrvatske, Zagreb 2005.

⁹⁰ Opčinitelji posjeduju patološke karakteristike, ali je njihov krug djelovanja ograničen na obiteljske i susjedske odnose te se ponašaju u skladu s očekivanjima okoline. A. M. Łobaczewski *Politička ponerologija – o utjecaju moralnog zla prilagođenog za političke svrhe*, str. 135.

⁹¹ Ibid., str. 137.

⁹² Prema Hegelu, *kretanje je, dakle, dvostruko kretanje obje samosvijesti. Samosvijesti se priznaju kao svijesti koje se uzajamno priznaju*. G. W. F. Hegel, *Fenomenologija duha*, str.113. S obzirom na to da se patokrati ne usavršavaju, već samo jezikom preko konverzije manipuliraju, njihovo djelanje je loš rad i na takav način ostaju na razini svijesti te nema mogućnosti prepoznavanja među samosvijestima jer patokrati to nisu. Ironično, oni druge negiraju kao samosvijesti.

⁹³ U djelu Aldousa Huxleyja *Divni novi svijet* (Lumen izdavaštvo, Zagreb 2018.) u kojem se masovno koristi droga *soma* (grčki naziv za tijelo) koja uklanja negativna iskustva i omogućuje lakše postizanje hedonizma u vidu istaknutog promiskuiteta gdje je brak kao zajednica muškarca i žene potisnuta kao vrijednost. Djecu odgaja sustav od najranije dobi te se tehnikom hipnopedije (znanstveno dokazano da ne djeluje) nastoje utisnuti načela koja se trebaju slijediti; postiže se programiranje.

⁹⁴ Prema Baconu, bit vlade skrivena je, odnosno pripada ezoteriji, stoga je ograničenog opsega, a ako se i doznaju informacije o njoj, pametnije je zadržati te informacije za sebe: *Totamque infusa per artus mens agitat molem et*

te tu Łobaczewski izdvaja establišment na čelu s Bormannom koji je upravljao Hitlerom. Dok god lider pristaje biti *lutka* čijim koncima povlače ljudi iz sjene, lider ostaje na funkciji; bilo kakvo odstupanje od zadanih uputa može rezultirati uklanjanjem, diskreditacijom ili u krajnjoj mjeri i atentantom.⁹⁵

Krajnja faza i uspjeh ponerogeničnog društva jest kada građani sami kontroliraju druge građane⁹⁶ zbog navike da *podsvjesne selekcije i supstitucije misli-podataka proširi do makrosocijalnog nivoa*.⁹⁷ Ljudi koji posjeduju imunizaciju protiv patološkog materijala te reagiraju prosvjedovanjem protiv takvih struktura vlasti bivaju obilježeni⁹⁸ kao mentalno bolesni pojedinci koji trebaju biti podvrgnuti psihijatrijskom liječenju.

6. DJELOMIČNA OTPORNOST RELIGIJE OD PATOKRATSKOG MATERIJALA

6.1. Kako je trebala izgledati religija?

Religija je od samog početka bila utočište za sve ljude koji su izgubili nadu u čovječanstvo i koji su se pitali postoji li uopće smisao života. Ujedno, religija je spajala različite društvene skupine koje su vjerskom opredijeljenošću postale grupe sa zajedničkim interesom. Smislenost ovozemaljskog života razrješavala se onozemaljskim ili zagrobnim životom gdje je trebala postojati *viša pravda* koja će kazniti one koji su postupali pogrešno u ovozemaljskom životu. Hegel u *Filozofiji povijesti* definira religiju kao *duh koji egzistira, svjetski duh postaje svjestan apsolutnoga duha*, gdje čovjek odbacuje svoje partikularne zahtjeve koji ne mogu biti dio bića koje je svjesno samoga sebe. Odricanjem svojih zahtjeva, koji su većinom vođeni sebičnošću i

magno se corpore miscet. Tako završava svoj opis vlade Bacon. Baconov opis vlade u suvremenom doba preciznije odgovara *dubokoj državi*. Francis Bacon, *The Advancement of Learning*, 1605.

⁹⁵ A. M. Łobaczewski *Politička ponerologija – o utjecaju moralnog zla prilagođenog za političke svrhe* str. 143-144.

⁹⁶ Smithovi u filmu *Matrix* iz 1999. gdje se svaka aberacija doživljava kao znak za uzburku i gdje se nemilosrdno odstranjuje pojedinac. Agent Smith je lik koji je sposoban preuzeti tijelo svake osobe zadržavajući pri tome svoj izgled. Potreba za državnim mehanizmima kontrole i manipulacije više nije potrebna.

⁹⁷ A. M. Łobaczewski, *Politička ponerologija – o utjecaju moralnog zla prilagođenog za političke svrhe*. str. 156.

⁹⁸ Danas se svako preispitivanje stigmatizira *apriori, ad hominem* etiketom *teoretičar zavjere* te se etiketa primjenjuje kao *retoričko sredstvo za izbjegavanje nepoželjnih zaključaka*. S. Lewandowsky & J. Cook, (2020). *The Conspiracy Theory Handbook*, str. 5. Dostupno na: <https://www.climatechangecommunication.org/wp-content/uploads/2020/03/ConspiracyTheoryHandbook.pdf> (pristupljeno: 19. 9. 2022.) Vidi i fusnotu četrdeset i šest ovoga rada.

primitivnim nagonima, čovjek se uzdiže na viši stupanj bivanja. Bez žrtve nema ni rasta i to je fundamentalno učenje svake religije i primjer toga utjelovljenja možemo pronaći u Isusu Kristu kao reprezentativnom primjeru gdje Isus Krist predstavlja krajnju realizaciju samoga duha, u koje se spajaju i vraćaju u njegovu bit: *svijest, samosvijest, um i duh*.⁹⁹ Vjernici kao *tijelo Crkve* moraju spoznati božansku iskru u sebi, *kristocentričnost* koja vlada ovim svijetom te neprestano preispitivati sami sebe kako bi slijedili *Isusov put ljubavi*. Spajanjem elemenata svijesti, samosvijesti, uma i duha, religija je osigurala uvjete za znanost koja odražava pravo cjelokupno znanje o samome duhu.

6.2. Kako se odvija religija?

Tako se trebao odvijati put religije. Ali kao što je već rečeno, patokracija ne preže ni pred čim kad je riječ o ostvarenju svojih ciljeva te čini svetogrđe svakoj religiji nastojeći učiniti karikaturu od njihova sadržaja. Umjesto *svjetla* koje trebaju pružati zajednici u lošim vremenima kako bi stigli do onih sretnijih, religija se koristi kao, kako je to Marx dobro detektirao, *opijum za narod*, gdje se patnje i nevolje prikazuju kao dio *Božje providnosti*.¹⁰⁰ Patokracija je iskoristila religiju kao platformu za provođenjem svoje vladavine držeći ljude u strahu, plašeći ih pri tome strašnim prikazom pakla kao i vječnim mukama ako ne budu poštovali vladare kojima je bog dao *božansko pravo* vladanja. Propitkivanje ili skepticizam¹⁰¹ u pogledu nekih ideja spriječen je s pomoću vjerskih dogmi koje su se prelile i na društvene dogme. A patokratima dogme i odgovaraju jer su po svojoj defektnoj prirodi dogmatici¹⁰² koji ne vole rasprave.¹⁰³ Svi problemi koji se odvijaju u svijetu odraz su čovjeka i njegove manjkave

⁹⁹ G. W. F. Hegel, *Fenomenologija duha*, str. 394.

¹⁰⁰ Narod često kaže *čudni su putovi božji* kao zadnju obranu pred defetizmom.

¹⁰¹ Prema Hegelu, *skepticizam je realiziranje onoga o čemu stoicizam predstavlja samo pojam— i stvarno iskustvo onoga što sloboda misli jest; sloboda misli je po sebi ono što je negativno, i tako mora da se prikaže*. To da je sloboda misli po sebi ono što je negativno je zbilja ilustrativan primjer patosemantike. G. W. F. Hegel, *Fenomenologija duha*, str. 123.

¹⁰² *Tvrdo glave osobe despotskih i arogantnih stavova, koje inzistiraju na teoriji, ne obraćajući pozornost na praktičnost i umješnost*. Razlog zašto inzistiraju na teoriji jest što je ionako riječ o umnoj obmani kojoj bi praksa lako utvrdila njezine nelogičnosti. A. M. Łobaczewski *Politička ponerologija – o utjecaju moralnog zla prilagođenog za političke svrhe*, str. 164.

¹⁰³ Łobaczewski kao primjer navodi *Lenjina koji je uvijek bio pun takta, blag i ljubazan, ali ga je istodobno karakterizirao oštar, nepopustljiv i brutalan stav prema političkim protivnicima*. Ibid., str. 94.

volje¹⁰⁴, a nikada same vlasti koja se uvijek suočava s *objektivnim teškoćama* koje iziskuje određeno vrijeme.¹⁰⁵ To je stav svake patokracije.

6.3. Religija nije lijek za patokraciju

Ljubav prema bližnjima koje zastupaju religije za patokraciju je samo bajka¹⁰⁶ jer ona manjak emocionalnog razumijevanja nadomještaju s lingvističkim kategorijama koje su uvijek nedovoljne da opišu kolorit naših osjećaja. Unatoč većinskoj globalnoj zastupljenosti religije, sve je veći broj praktičnih ateista.¹⁰⁷ Patokracija sve više zahvaća religiju ili kako bi Łobaczewski sročio, preinačeni sadržaj religije postaje dostupniji za punopravne članove društva koji su indiferentni spram vjere. Stara religija utjelovljena na prijetvornosti, ispraznim

¹⁰⁴ Tipično patokratsko ponašanje koje je sklono projiciranju i *kongestivnoj demenciji* (zaboravu zbog učinjenih djela).

¹⁰⁵ Danas imamo primjer gdje su ljudi krivi za globalno zatopljenje. Prema doktoru Fredu Goldbergu s Kraljevskog tehnološkog instituta u Švedskoj, koji navodi da takozvani grafikon *hokejaške palice* ne prikazuje srednjovjekovno toplo razdoblje u vikinško doba kao ni malo ledeno doba koje je počelo u drugoj polovici sedamnaestog stoljeća i trajalo sve do početka dvadesetog stoljeća te ne prikazuje općenito razdoblje zahladnjenja. Stephen McIntyre i Ross McKittrick pokazali su da je ta krivulja obična prijevara. Fred Goldberg *Iza vela ideje globalnog zagrijavanja*, Na rubu znanosti (2022.) Dostupno na: https://www.youtube.com/watch?v=lc_3XKUnx-8 (pristupljeno 5. 9. 2022.) Za više o klimatskim promjenama usporediti *ciklus 25* kojeg je potvrdila NASA i općenito teoriju *solarnih ciklusa* od Davida Hathaway, astrofizičara koji je radio za NASA-u trideset godina, [*Living Rev. Sol Phys.* 12 (2015.), 4] te utjecaj solarnih ciklusa na Zemlju Joanne D. Haigh, emeritusa atmosferske fizike na *Imperial Collegeu* u Londonu. [*Living Rev. Sol. Phys.* 4 (2007.), 2] kao i o Sunčevim pjegama te solarnim bakljama.

¹⁰⁶ Bajke često imaju negativan predznak što je apsolutno nezasluženo. Prema Vesni Kreuth, profesorici filozofije i komparativne književnosti, alternativne pedagogije koja je usto diplomirala i *Storytelling* u Engleskoj, bajke su radionice za osobni razvoj koje djeci pružaju razrađene opcije kod svakoga osobnog odabira kao i njihovim posljedicama. Istodobno, bajke su priče o unutrašnjem svijetu, svijetu duše. Najvažnija je odlika bajki sretni završetci koji simboliziraju pobjedu nad nekim strahom s kojim se dijete suočava i ohrabruje ga da je smisljeno upustiti se u odrastanje. Ono što zasigurno smeta patokratima je to što bajke ne mogu odgojiti volju i osjećaje za koje oni ionako imaju nedostatak u svome emocionalnom supstratu. Vesna Kreuth, *Smisao i značenje bajki*, Na rubu znanosti (2017.) Dostupno na: <https://www.youtube.com/watch?v=NBq9F6rTdU> (pristupljeno 5. 9. 2022.).

¹⁰⁷ Za razliku od teorijskog ateizma koji govori da bog ne postoji, praktični ateizam obuhvaća življenje kao *da bog ne postoji* ili drugim riječima, božje postojanje slavimo tako da pomažemo drugim ljudima šireći i slaveći tako božju ljubav, a ne da osuđujemo i sputavamo druge ljude u njihovu samoodređenju. Ateizam, *Hrvatska enciklopedija*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=4402>, (pristupljeno 19. 9. 2022.)

ritualima čija se glavna stavka formalizam i djelomična hermeneutička tradicija¹⁰⁸, preobličuje se u vjeru determiniranih istraživanja i uvjerenja koja izgrađuju čimbenike ćudorednog ophođenja.

Većina ratova koji su se dogodili u ljudskoj povijesti rezultat su uvjerenja da je jedna religija bolja od druge religije.¹⁰⁹ Religija, iako je po sebi duhovna obnova ćovječanstva, ne može biti lijek za patokraciju jer nijedna religija nije ni prepoznala ovaj makrosocijalni fenomen. Iako vjerske istine čine temelj svake religije¹¹⁰, a i same zajednice, patokracija mora biti istražena i obuhvaćena znanstvenim jezikom. Ljudi se moraju odgojiti za religiju, ali ona ne može dati odgovore na sva pitanja.

7. JE LI MOGUĆ OPROST NAKON ŠTO IMAMO ISTINU KAO LIJEK?

7.1. Patokracija kao nevidljivi neprijatelj

Bolest koja se ne može ustanoviti, najgora je od svih bolesti. Ona je poput *nevidljiva neprijatelja* koji vrši teror na psihološkoj osnovi. S obzirom na to da društvo nije upoznato s biti patokracije koju ona želi sakriti pod svaku cijenu, među ljudima vlada neuroza¹¹¹ kao

¹⁰⁸ Ekskomunikacija raznih protestantnih klanova ili proglašenja drugih ćlanova religija nevjernicima što je doduše i stavka ostalih religija. Ekskomunikacija, *Hrvatska enciklopedija*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=17413> (pristupljeno 19. 9. 2022.)

¹⁰⁹ Jean Bodin u radu *Heptaplomere* traži istinito u raznim religijama što postiže komparativnom analizom. Istraživanje je pokazalo da nijedna religija nije superiorna ni inferiorna već da svaka religija ima određene karakteristike koje dijeli s drugim religijama kao što je stvaralaćki bog, onozemaljski život, obveznost minimuma etićkih standarda. Odbacuje cjelokupne kršćanske ideje te zagovara sekularizaciju te tolerantnost. Vidi više u F. Neumann, *Demokratska i autoritarna država*, str. 262. Potonji stav zauzima i Voltaire u svojoj *Raspravi u toleranciji* gdje je granica tolerancije ona dok neka druga religija ne postane netolerantna. Kao primjer navodi tadašnji Japan koji je imao dvanaest religija, dok je trinaesta religija jezuita izazvala građanski rat zbog svoje nesnošljivosti spram drugih i koje su Japanci ugušili u krvi te protjerali preostale pripadnike. To je prouzrokovalo da se Japan okrenuo politici izolacionizma. Voltaire: *Rasprava o toleranciji*, Biblioteka Parnas, Zagreb 1997. str. 16.

¹¹⁰ Narod se određuje s pomoću definicije religije i vizijom Boga koji predstavlja cjelokupni duhovni i moralni kapital toga naroda. Vidi više u: G. W. F. Hegel, *Filozofija povijesti*, str. 47.

¹¹¹ Psihićke poteškoće nastale sukobom u djetinjstvu koje ostaje potisnuto u nesvjesno i ometaju ih u vođenju normalnog života. Neuroza, *jezikoslovac.com*, Dostupno na: <https://jezikoslovac.com/word/br86> (pristupljeno 1.9.2022.)

prirodna reakcija na neprihvatljivo sadašnje patokratsko stanje. Dugotrajno nametnuto konverzivno mišljenje stvara *mentalnu barijeru* svakom pojedincu jer istina je neumoljiva, neuljepšana; istina ljudima stvara osjećaj krivnje jer im ogoljuje njihove čine i propuste¹¹² koje su prihvaćali kao način svoga djelovanja.¹¹³

7.2. Patnja i nedostatak empatije

Zbog dugotrajne patnje čovječanstvo bi patokratske individuume najradije smaknulo kako bi postiglo miran suživot na Zemlji, ali Łobaczewski govori da to ne bi riješilo problem jer psihički devijantni ljudi oduvijek postoje i uvijek će postojati. Iako nas njihova predatorska ekonomska narav koja je uvjetovana kreativnom nesposobnošću zastrašuje, trebali bismo za njih imati, po Łobaczewskom, čin opraštanja.

Postavlja se opravdano pitanje: kako psihopati koji ne osjećaju empatiju spram drugih ljudi, projiciraju vlastite pogreške, vječito odbijaju istinu s konverznim razmišljanjem koje se odvija na podsvjesnoj razini; kako u biti oprostiti ljudima koji smatraju da im se nema što oprostiti?¹¹⁴ Oprostiti njima kako bi se mi sami oslobodili *držanja računa* prema zločincima naivan je pogled na svijet koji obuhvaća žrtvinu moralnu superiornost koja je spremna izdići se iznad osobnih trauma. Opraštanje radi očuvanja i poštovanja pravnog sustava koji je idejno i zamišljen da čuva malobrojne, bogate, a često i patokratske moćnike također je suvišno. Patokratski sustav činio je i još čini izdaju i zločin protiv čovječnosti.

¹¹² Hannah Arendt iznosi viđenje svetoga Augustina prema kojem čovjek propustom gubi prirodenu mogućnost razlikovanja dobra i zla, a svojim neizvršenjem pravednoga, čovjek postaje rob. Hannah Arendt, *O zlu*, Breza, Zagreb 2006., str. 103.

¹¹³ U njemačkom filmu *Labirint laži* prikazano je kako su njemačke institucije htjele zataškati zločine nacista iz Drugoga svjetskog rata. Užasavajuća činjenica i smisao cijeloga pravnoga postupka je taj što su obični ljudi činili velika zlodjela, a ne samo veliki zločinci kao primjerice doktor Mengele i Otto Adolf Eichmann. O tome kako pojedinci potpadaju pod utjecajem patokracije zbog učinka transpersonalizacije govori i Arendt: *Razlog zašto ova pravosudna procedura može potaknuti specifična moralna pitanja – što nije slučaj u suđenju običnim kriminalcima – posve je očit; ovi ljudi nisu bili obični kriminalci, nego prije posve obični ljudi koji su s većim ili manjim oduševljenjima počinili zločine, naprosto zato što su radili ono što im je bilo rečeno*. H. Arendt, *O zlu*, str. 17-18.

¹¹⁴ Pojedinaac u svome unutarnjem monologu shvaća da je ubijanje loše, ali ratno stanje čini izuzetak od toga zla te ističe da je obavljanje misije uništenje Vietkonga ispravno, jer bi i suparnička strana isto učinila njegovoj strani. Njegova savjest je mirna jer se ne osjeća opomenut od nje. Vidi više u: Lars Fredrik Händler Svendsen. *Filozofija zla*. Tim press, Zagreb 2011., str. 165.

7.3. Institucionalni nadzor patokrata i utjecaj skirtoida

Łobaczewski smatra da će *traumatiziranje patokrata* u određenoj mjeri predstavljati sveopći interes.¹¹⁵ Istodobno, autor pokazuje nedosljednost u svojem zaključku jer u jednom dijelu svoga rada govori kako je za patokrate nemoguće da se vrate u svijet normalnih ljudi te da su na sve spremni da takav poredak i spriječe. Ono što Łobaczewski zagovara osim oprosta jest i sila što uključuje *prisilnu psihoterapiju, nadzor, prevenciju i njegu*¹¹⁶. Patokratski pojedinci uvijek će znati kako plasirati svoje ideje pogotovo ako postoji interesna skupina koja iskorištava većinsko stanovništvo držeći ga pritom u neznanju i primitivizmu kako ne bi osvijestilo stanje u kojem se nalazi ili ako država posjeduje uznapredovali oblik histerizacije¹¹⁷ što dovodi do toga da zagovaratelji istine i pravde bivaju protjerani, a često i ubijeni; iz toga razloga potreban je institucionalni nadzor.¹¹⁸ Opasnost predstavlja činjenica da bi se patokracija mogla poslužiti novom ideologijom koja bi pronašla plodno tlo među loše prilagođenim individuumima koji zbog pritiska svoga mediokriteta i nekompetentnosti za obavljanje posla, odbacuju meritokraciju i uvode negativnu selekciju kako bi eliminirali sposobne ljude koje doživljaju kao prijetnju svojoj ekonomskoj sigurnosti te se time događa prodor dekadencije koji degradira društvene i poslovne odnose.¹¹⁹ Patokracija odgovara i skirtoidima koji, prema Łobaczewskom, izvrsno funkcioniraju u ratnim uvjetima zbog svoje mentalne i životne snage te nisu skloni preispitivanju zbog svoje emocionalne indiferentnosti. Ono što čini njihove prednosti u ratnim uvjetima, u stanju mira i blagostanja dovodi kod njih do histerizacije jer ne shvaćaju slojevite društvene odnose, a time imaju i nedostatak kod odgoja djece jer je njihov krajnji domet zadovoljavanje elementarnih ljudskih potreba. Takvi ljudi zbog svoje neosjetljivosti jedino reaguju, a i podržavaju vlade koji temelje svoju vlast na represiji.¹²⁰ Skirtoidi mogu patokraciji osigurati povratak na vlast državnim udarom jer skirtoidi imaju

¹¹⁵ A. M. Łobaczewski *Politička ponerologija – o utjecaju moralnog zla prilagođenog za političke svrhe*, str. 256.

¹¹⁶ *Ibid.*, str. 259.

¹¹⁷ Njemačka nakon Prvog svjetskog rata i nametnutoga lihvarskog mirovnog sporazuma za ratne odštete koji ju je ekonomski uništio te su time omogućeni uvjeti za dolazak Hitlera, a time, nažalost, i Drugog svjetskog rata. Za više usporedi s knjigom Williama Engdahla *Stoljeće rata* (AGM, Zagreb 2000.).

¹¹⁸ A. M. Łobaczewski *Politička ponerologija – o utjecaju moralnog zla prilagođenog za političke svrhe*, str. 248-249.

¹¹⁹ *Ibid.*, str. 60.

¹²⁰ *Ibid.*, str. 117.

važno mjesto u vojsci. Zbog svih navedenih činjenica, mogućnost oprosta i resocijalizacija patokrata predstavlja upitnu primjenjivost.

8. ZNANOST I IMUNIZACIJA

8.1. Etički stav znanosti

Glavna posebnost znanosti nije da nudi neupitne istine, veliku sigurnost, već etički stav izražen kroz obvezu iznošenja tvrdnji koje se objektivno mogu ispitivati i iskreno odbacivanje objašnjenja koja ne prođu test objašnjenja činjenica. To je ono što čini kritički racionalizam i predstavlja osnovu znanosti; mogućnost preispitivanja i ispravljanja činjenica koje su pogrešne. S ispravljanjem činjenica nadograđuje se dosadašnje znanje te se stoga može reći da je većina našeg znanja kumulativna, odnosno da ne počinje *ab ovo*.

8.2. Slobodno znanstveno istraživanje

Prema Neumannu, *znanstveno istraživanje je moguće samo ukoliko se očuva individualna ili kooperativna odgovornost istraživača za rezultat istraživanja. Znanstveno istraživanje je neophodni element političke slobode i da taj kognitivni element slobode uspijeva samo na tlu jurističke slobode.*¹²¹ Nažalost, danas se znanstvenici promatraju kroz prizmu toga komu pripadaju, odnosno kojoj socijalnoj korporaciji. Znanstvenici su jedini ljudi koji imaju potrebno znanje, odgovarajuće metafizičke termine, stručna objašnjenja fenomena koje ljudi samo intuitivno osjećaju, ali i potrebno vrijeme da rezultate svojih istraživanja predstave javnosti. Time imaju značajnu odgovornost prema društvu pri čemu trebaju poštovati etički stav znanosti.

8.3. Politička ponerologija kao revolucionarna znanost

Thomas Kuhn u djelu *Struktura znanstvenih revolucija* govori da znanost ciklički prolazi kroz dva razdoblja: normalnu znanost i revolucionarnu znanost.¹²² Pod normalnom znanošću smatra se ono što pripada *mainstreamu*, slijede se mišljenja vladajućih, uklanjaju se dijelovi koji se ne

¹²¹ F. Neumann, *Demokratska i autoritarna država*, str. 267.

¹²² Vidi više u Kuhn, *Struktura znanstvenih revolucija*. Međutim, npr. Hegel tvrdi da se promjene u prirodi zapravo i ne događaju, da je sve ciklički proces zaodjenut u različite forme oblike te jedina istinska promjena se događa na duhovnom tlu. G. W. F. Hegel, *Filozofija povijesti*, str. 50.

uklapaju u cjelokupnu paradigmu¹²³. Łobaczewski je odabrao teži put te se priklonio revolucionarnoj znanosti¹²⁴ koja prelazi okvire paradigme pa je i sam postao pionir znanosti koju je utemeljio, a to je politička ponerologija. Łobaczewski je u svakoj vladavini prepoznao anomaliju u vidu patokratskoga makrosocijalnog fenomena te tako postavio osnovu za daljnja istraživanja. Knjiga *Politička ponerologija – znanstvena studija o prirodi zla prilagođenog za političke svrhe*, služi ljudima kao imunizacija jer *znanje je moć* koja ljudima omogućuje razumijevanje i pronalaženje praktičnih rješenja za suočavanje s ovim teškim problemom. Znanstveno zasnovani imunitet može se prenijeti na druge narode bez nadljudskih napora; po tome se razlikuje od prirodnog imuniteta povezanog s praktičnim znanjem jer ostali narodi ne moraju imati neposredno iskustvo toga fenomena.¹²⁵ Znanost mora, kako Hegel kaže, pružiti ljudima *podesne ljestvice* koje odgovaraju poslije Kuhnovoj koncepciju kumulativnog znanja. Svako je promišljanje unutar znanosti filozofsko, a Hegel je filozofiju zamislio kao *znanost u potpunoj stvarnosti*. Drugim riječima, svako ljudsko promišljanje i razrješavanje poteškoća u specijaliziranim znanostima, korak je bliže shvaćanju totaliteta svijeta. Za uspon znanstvene svijesti potrebna je i akademska disciplinarnost koja je mukotrpa i dugotrajna.¹²⁶

Prije su se dobra i loša vremena ciklički smjenjivala, slično kao i književna razdoblja¹²⁷; loša su vremena bila reakcija na dobra, a dobra na loša. Sa znanstveno zasnovanim imunitetom trebala bi se ostvariti pretpostavka za linearan napredak čovječanstva.¹²⁸

9. SADAŠNJOST I UTOPIJA

9.1. Dekadencija

Čovječanstvo danas živi u lošim vremenima zbog sveopće dekadencije koja prevladava. Televizija je trebala biti medij prema kojem bi ljudi mogli empirijski shvatiti komplicirane apstraktne misli i koncepcije, a iz toga se izrodila generacija koja uopće nema sposobnost

¹²³ Znanstvenici ovoga pristupa posjeduju akademsku disciplinarnost koja im pomaže da ustrajno pronalaze rješenja za bilo kakve anomalije koje nailaze u svome radu. Taj stav uvijek je njihov uspješan rad. Vidi više u: T. Kuhn, *Struktura znanstvenih revolucija*, 2013. str. 165.

¹²⁴ Ibid., str. 165.

¹²⁵ A. M. Łobaczewski *Politička ponerologija – o utjecaju moralnog zla prilagođenog za političke svrhe*, str. 268.

¹²⁶ G. W. F. Hegel, *Fenomenologija duha*, str. VII-VIII.

¹²⁷ Primjerice barok kao odgovor na renesansu ili renesansa kao odgovor na srednji vijek.

¹²⁸ A. M. Łobaczewski *Politička ponerologija – o utjecaju moralnog zla prilagođenog za političke svrhe*, str. 268.

zamišljanja¹²⁹. Društvene mreže trebale su povezati ljude s kojima smo izgubili kontakte, a to je prouzrokovalo da su pojedinci sve više otuđeni jedni od drugih. Sveopća dostupnost rezultirala je time da se granice privatnosti dokidaju, da su ljudi postali preopterećeni suvišnim informacijama bez ikakva stvarnog sadržaja. Jaz između Zapada i ostatka svijeta sve je veći unatoč nastojanjima globalizacije prema kojima bi svi trebali biti povezani u jednu harmoniju, a ista se pretvorila u namjeravanje stvaranja jedne velike globalne države potpomognuto s knjigom *Četvrta industrijska revolucija* (Crown Business, 2018.) Klausa Schwaba¹³⁰ s retorikom Edwarda Bernaysa¹³¹ te zagovaranju tehnološkog transhumanizma¹³² u kojem bi svi trebali biti priključeni na jedan *cloud*. Nove ideje umjesto rješavanja problema postaju svojevrsni *trend* koji daje lažni sjaj glamura i prividne učenosti. Informativne emisije postaju najčešće dezinformativne emisije.

9.2. Platonova logokracija

Łobaczewski se poziva na Platona i njegovo shvaćanje državne vlasti na čijem bi se čelu trebali nalaziti filozofi koje on ovdje naziva *Savjetom mudraca*. Platonovi filozofi, prema Łobaczewskom, trebaju posjedovati karakteristike iz oblasti medicine, psihologije te sveobuhvatno temeljno znanje. Mogućnost *veta* na odluke Savjeta mudraca bi bilo svedeno na minimum. Kao i u mnogih drugih autora, vladar, u ovom slučaju skupina vladara posjedovali bi etičku i moralnu superiornost nad ostalim građanima, kao što se Hobbsov Levijatan¹³³ izdizao kao nadzakon. Patološki manjkavi pojedinci bili bi kontrolirani, ali bi im bila i omogućena integracija u društvo. Savjet mudraca imao bi nezavisnost pred državama, iako bi država i dalje

¹²⁹ Vidi više u: Doroteja Blagus, *Utjecaj theta moždanih valova na neke psihološke i fiziološke parametre*, Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Zagreb 2018.

¹³⁰ Osnivač Svjetskoga ekonomskog foruma.

¹³¹ U knjigama *Kristaliziranje javnog mišljenja* (Visoka škola Kairos, 2013.) te *Propaganda* (Ammonite 2014.), Edward Bernays je opravdao reputaciju oca odnosa s javnošću.

¹³² Pristaše tehnološkog transhumanizma su uvjereni da nas tehnologija može značajno unaprijediti, pa čak, prema nekima, dovesti i do besmrtnosti. Tehnološki transhumanizam je prikazan u japanskom animiranom filmu *Duh u oklopu* iz 1995. Stjepan Đurinek, *Bioetika i transhumanizam*, Na rubu znanosti 2021. Dostupno na: <https://www.youtube.com/watch?v=HyxYczeVAw> (pristupljeno 19. 9. 2022.)

¹³³ Ljudska priroda može biti obuzdana samo snažnom silom koja će djelovati u ime više ideje. Takvu izjavu Łobaczewski naziva *shizoidnom deklaracijom*. A. M Łobaczewski: *Politička ponerologija – o utjecaju moralnog zla prilagođenog za političke svrhe*, str. 105.

posjedovala autonomiju. Takav sustav vladanja naziva *logokracija*. Łobaczewski se u ovom poglavlju romantičarski zanosi utopijskim idealom Savjeta mudraca koji ne bi bio primjenjiv bez odstupanja od originalne zamisli, odnosno karikature.¹³⁴

¹³⁴ Ibid., str. 277.

10. ZAKLJUČAK

Politička ponerologija – znanstvena studija o prirodi zla prilagođenog za političke svrhe odgovara na pitanja zašto činimo zlo. Łobaczewski kao pionir revolucionarne znanosti ponerologije uočava patokraciju kao univerzalnu anomaliju koju opisuje kao makrosocijalni fenomen koji obuhvaća svako društvo čineći od vladajućeg sustava karikaturu. Sredstva koja su od znatne važnosti za ponerologiju jesu konverzija, paramoralizam, reverzna blokada, transpersonalizacija, zamjena teza te negativna selekcija. Tim elementima patokracija održava trenutačnu paradigmu i utječe na svjetonazor građana. Sa suvremenim principom *kruha i igara* patokracija prebacuju težište razmišljanja na puko zadovoljavanje hedonizma. Pomicanjem fokusa na nevažne stvari, društvo propušta da uvidi bit patokracije, što nije teško zbog svakidašnjeg konformizma gdje *ružičasti pogled na svijet* zadržava status *quo*. Ekonomska nesigurnost i negativna selekcija održavaju postojeći sustav koji proizvodi daljnju i dublju patokraciju koji zahvaća sve pore ljudskoga društva.

Łobaczewski ističe i pogrešku javnog mnijenja koje razmišlja u okvirima prirodnog pogleda na svijet umjesto uporabe objektivnog jezika, to jest, metajezika. Bit patokracije nikada ne smije biti javno izložena te se primjenjuje metoda prevencije spoznaje iz psihologije koja je uvijek prva na udaru kod patokracije koja određuje što je znanstvena istina, a što ne. Isto tako, patokracija svojom unutarnjom premreženošću u pogledu institucija prouzrokovala je kod ljudi stanje apatije što dovodi do uvjerenja u nerješivosti ovakvih situacija. S obzirom na to da ljudski duh i ljudska svijest napreduje bez obzira na ograničenja patokracije, patokracija mora činiti određene ustupke kao, primjerice, priznavanje tekovina Francuske revolucije. Patokracija je svjesna da ideologija, od koje je napravila karikaturu, ne može dugo potrajati. Budući da patokraciji nije stalo koja je ideologija na vlasti, ona spremno urušava postojeći poredak revolucijama.

Patokracija je i korporatizam jer međusobno surađuju vlast, vojska i korporacije što prouzrokuje monopol, a time dovodi i do kontrole resursa. Kontrolom resursa, kontrolira se i stanovništvo. Religija isto potpada pod patokratsku infekciju pa se time događa da religija postaje *opijum za narod* koji prihvaća patnje ovozemaljskog života u zamjenu za vječni onozemaljski život.

Łobaczewski zagovara oprost patokratima. Isto tako napominje da bi patokrate trebalo staviti pod institucionalni nadzor Savjeta mudraca koji bi ih integrirali u društvo u kojemu bi trebala vladati logokracija. Pitanje je li se takva Platonova koncepcija koju zagovara Łobaczewski ostvariva ili predstavlja puku idealizaciju u *svijetu ideja*.

11. LITERATURA:

1. Albert J. Bernstein, *Emocionalni vampiri – kako se boriti s ljudima koji vas iscrpljuju*, Laguna, Beograd 2015.
2. Albert J. Bernstein, *Emocionalni vampiri na poslu*, Laguna, Beograd 2016.
3. Aldous Huxley, *Divni novi svijet*, preveo Stanislav Vidmar, Lumen izdavaštvo, Zagreb 2018.
4. Andrew M. Łobaczewski, *Politička ponerologija – o utjecaju moralnog zla prilagođenog za političke svrhe*, New York 1984.
5. Ateizam, *Hrvatska enciklopedija*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=4402> (pristupljeno 19. 9. 2022.)
6. B.P. *Psihopatija i politika*, Galaksija.com., [s. 1.] 12.5. Dostupno na: http://www.galaksija.com/planeta/psihopatija_i_politika.htm (pristupljeno 18.8.2022.)
7. Bruce H. Lipton, *Biologija vjerovanja – znanstveni dokaz o nadmoći uma nad materijom*, TELEDisk, Zagreb 2007.
8. David Hathaway, *The Solar Cycle*, *Living Rev. Sol Phys.*, 12 (2015), 4. Dostupno na: <https://doi.org/10.1007/lrsp-2015-4> (pristupljeno: 21. 9. 2022.)
9. Doroteja Blagus, *Utjecaj theta moždanih valova na neke psihološke i fiziološke parametre*, Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Zagreb 2018. Dostupno na: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:158:128704> (pristupljeno: 22. 9. 2022.)
10. Edward Bernays, *Kristaliziranje javnog mišljenja*, prevela Maja Miljković, Visoka škola Kairos, Zagreb 2013.
11. Edward Bernays, *Propaganda*, preveo Vladimir Krakov, Ammonite, [s. 1.] 2014.
12. Ekskomunikacija, *Hrvatska enciklopedija*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=17413> (pristupljeno 19. 9. 2022.)
13. Franz Neumann, *Demokratska i autoritarna država*, Naprijed, Zagreb 1974.
14. Francis Bacon, *The Advancement of Learning*, 1605.
16. Fred Golderg, *Iza vela ideje globalnog zagrijavanja*, Na rubu znanosti (2022). Dostupno na: https://www.youtube.com/watch?v=lc_3XKUnx-8 (pristupljeno 5.9.2022.)

17. Georg Wilhelm Fridrih Hegel, *Fenomenologija duha*, Beogradski izdavačko-grafički zavod, Beograd 1986.
18. Georg Wilhelm Friedrich Hegel, *Filozofija povijesti*, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb 2017.
19. George Simon, *Character Disturbance – The Phenomenon of our age*, Parkhurst Brothers, Inc., Little Rock 2011.
20. George Orwell, *1984.*, preveo Antun Šoljan, Alfa, Zagreb 2008.
21. Hannah Arendt, *O zlu*, Breza, Zagreb 2006.
22. Harrison Koehli, *Osnove ponerologije: Łobaczewski i porijeklo Političke ponerologije*, *Sott.nett* Dostupno na: <https://hr.sott.net/article/305-Osnove-ponerologije-Lobaczewski-i-porijeklo-Politicke-ponerologije#> (pristupljeno 18.8.2022).
23. Hervey Cleckley, *The Mask of Sanity*, 4th Edition, Mosby, St. Louis 1983.
24. Immanuel Kant, *Kritika Čistog uma*, Nakladni zavod matice hrvatske, Zagreb 1984.
26. Ivan Cifrić, *Kultura zidova – prošlost ili kontinuitet? Dolje zid! Živio zid! – 20 godina poslije*, Bogoslovska smotra (2009) 79, str. 721-738. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/45135> (pristupljeno 19.9.2022.)
27. Jean Jacques Rousseau, *Društveni ugovor*, [Komisijonalna naklada Hrvatskoga štamparskoga zavoda](#), Zagreb 1918.
28. Jean Jacques Rousseau, *Rasprava o znanosti i umjetnosti*, Politička misao, časopis za politologiju, 16 (1979) 1, str. 32-58.
29. Jeffrey Grupp, *Korporatizam 1. dio*, Na rubu znanosti (2011). Dostupno na: <https://www.youtube.com/watch?v=J0ym5IRKhYQ> (pristupljeno 19.9.2022.)
30. Jeffrey M. Smith *Sjeme obmane*, Planetopija, Zagreb 2005.
31. Joanna D. Haight, *The Sun and the Earth's Climate*, Living Rev. Sol. Phys., 4 (2007) 2. Dostupno na: <https://doi.org/10.12942/lrsp-2007-2> (pristupljeno 21. 9. 2022.)
32. Klaus Schwab, *Četvrta industrijska revolucija*, The Book Service, [s. l.] 2017.
33. Krešimir Danijel Grčić, *Sjedinjene Američke Države u I. i II. Zaljevskom ratu*, Rostra 7 (2016), 7, str. 193-208. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/169414> (pristupljeno 19.9.2022.)

34. Lars Fredrik Händler Svendsen, *Filozofija zla*, TIM press, Zagreb 2011.
35. *Ljetna škola studenata i nastavnika Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta (12; 2002; Silba)*, Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Zagreb 2003. Dostupno na: <http://mjesecc.ffzg.hr/nezaposlenost/3.4.html> pristupljeno 19.9.2022.
36. Mario Martinez, *The Mind Body Code*, Sound True, [s. l.] 2016.
37. Marko Parezanović, *Politički preokret – suvremeni pristup*, Nova srpska politička misao, Beograd 2013.
38. Neuroza, Jezikoslovac.com, Dostupno na: <https://jezikoslovac.com/word/br86> (pristupljeno 1.9.2022.)
39. Paul Ekman, *Telling Lies: Clues to Deceit in the Marketplace, Politics, and Marriage*, W. W. Norton & Company, New York i London 1992.
40. Reinhard Bendix and Lloyd Fisher, *The Perspective of Elton Mayo in The Review of Economics and Statistic*, The MIT Press, 31 (1949.), 4, str. 312-319. Dostupno na <https://doi.org/10.2307/1928657> (pristupljeno 19.9.2022.)
41. Robert D. Hare, *The Hare Psychopathy Checklist-Revised, Multi Health Systems*, The Guilford Press, Toronto 1991. b.
42. Robert D. Hare, *Without Conscience: The Disturbing World of the Psychopaths Among Us*, The Guilford Press, New York 1993.
43. Stanislav Matačić i Sanja Borovečki-Jakovljević *Funkcionalni poremećaji odnosno histerija od nozologije do psihoterapije*, Psihoterapija 31 (2012), 1, str. 20-40. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/187080> (pristupljeno 19. 9. 2022.)
44. Stephen Lewandowsky, & John Cook, *The Conspiracy Theory Handbook*, [s. l.] (2020). Dostupno na: <https://www.climatechangecommunication.org/wp-content/uploads/2020/03/ConspiracyTheoryHandbook.pdf> (pristupljeno 19.9.2022.)
45. Thomas Kuhn. *Struktura znanstvenih revolucija*, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb 2013.
46. Umberto Eco, *Konstruiranje neprijatelja*. Mozaik knjiga d.o.o., Zagreb 2013.
47. Vesna Kreuth, *Smisao i značenje bajki*, Na rubu znanosti (2017). Dostupno na: <https://www.youtube.com/watch?v=NBrq9F6rTdU> (pristupljeno 5.9.2022.)

48. William Engdahl, *Sjeme uništenja: geopolitika genetski modificirane hrane i globalno carstvo*, prevela Neđeljka Batinović, Grafički zavod Hrvatske, Zagreb 2005.

49. William Engdahl, *Stoljeće rata: anglo-američka naftna politika i novi svjetski poredak*, prevela Neđeljka Batinović, AGM, Zagreb 2000.

Obrazac A.Č.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja BORENA JUNJIĆ, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja sveučilišnog/e prvostupnika/ce HRVATSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST TE FILOZOFIJA izjavljujem da je ovaj završni rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio završnog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 23.9.2022.

Potpis

Borna Junjić

OBRAZAC I.P.

IZJAVA O POHRANI ZAVRŠNOG / DIPLOMSKOG RADA U DIGITALNI
REPOZITORIJ FILOZOFSKOG FAKULTETA U SPLITU

STUDENT/ICA	BORNA JUNJIC
NASLOV RADA	POLITIČKA POVEZANOST - ZNANSTVENA STUDIJ O PREDSTAVI ZA POUČAVANJE ZA POLITIČKE SVETLO
VRSTA RADA	ZAVRŠNI
ZNANSTVENO PODRUČJE	HUMANISTIČKE ZNANOSTI
ZNANSTVENO POLJE	FILOZOFIJA
MENTOR/ICA (ime, prezime, zvanje)	DOC. DR. SC. MARITA BRČIĆ-KULIŠ
KOMENTOR/ICA (ime, prezime, zvanje)	/
ČLANOVI POVJERENSTVA (ime, prezime, zvanje)	1. DOC. DR. SC. MARITA BRČIĆ-KULIŠ 2. / 3. /

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/ica predanog završnog/diplomskog rada (zaokružiti odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada. Slažem se da taj rad, koji će biti trajno pohranjen u Digitalnom repozitoriju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15, 131/17), bude (zaokružiti odgovarajuće):

a.) u otvorenom pristupu

b.) rad dostupan studentima i djelatnicima Filozofskog fakulteta u Splitu

c.) rad dostupan široj javnosti, ali nakon proteka 6/12/24 mjeseci (zaokružiti odgovarajući broj mjeseci)

U slučaju potrebe dodatnog ograničavanja pristupa Vašem ocjenskom radu, podnosi se obrazloženi zahtjev nadležnom tijelu u ustanovi.

SPLIT, 23.09.2022.

mjesto, datum

Borna Junjić

potpis studenta/ice